

NARODOWY BANK POLSKI
DEPARTAMENT SYSTEMU PŁATNICZEGO

OCENA FUNKCJONOWANIA POLSKIEGO
SYSTEMU PŁATNICZEGO W I PÓLROCZU 2010 ROKU

WRZESIEŃ 2010 R.

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
STRESZCZENIE	3
I. INFORMACJE WSTĘPNE	5
II. SYSTEMY RTGS (SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP)	5
III. SYSTEMY KRAJOWEJ IZBY ROZLICZENIOWEJ S.A.	18
IV. PRZYGOTOWANIA NBP I POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO DO SEPA	23
V. POZIOM ROZWOJU OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W POLSCE	24
VI. KARTY PŁATNICZE	27
VII. OSZUSTWA W ZAKRESIE ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH PRZEPROWADZANYCH ZA POŚREDNICTWEM BANKÓW	31
VIII. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ NBP W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMAMI PŁATNOŚCI ORAZ SYSTEMAMI AUTORYZACJI I ROZLICZEŃ PROWADZONYMI PRZEZ NIEBANKOWYCH AGENTÓW ROZLICZENIOWYCH	33
IX. SYSTEMY ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	34
X. ZAGADNIENIA PRAWNE DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO	36
XI. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO	39

STRESZCZENIE

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2010 r. należy ocenić pozytywnie.

W zakresie funkcjonowania polskich systemów RTGS podkreślić należy wzrost liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o ok. 10% i 17%. Stanowi to kontynuację tendencji wzrostowej, która miała miejsce w ostatnich latach (jedyne przypadki spadku liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w stosunku do poprzedniego półrocza zanotowano tylko w I półroczu 2009 r.). Z kolei w systemach RTGS obsługujących płatności w euro (SORBNET-EURO i TARGET2-NBP) odnotowany został nieznaczny spadek liczby zrealizowanych transakcji w euro (o ok. 2%) przy jednoczesnym, dość znaczącym wzroście ich wartości (o 32%).

Niepokojącym wydarzeniem związanym z funkcjonowaniem systemu SORBNET była, mająca miejsce w dniu 8 lutego 2010 r., awaria skutkująca kilkugodzinnym brakiem dostępu do tego systemu. Dzięki skutecznym działaniom podjętym w celu usunięcia ww. awarii praca systemu SORBNET została wznowiona, a wszystkie złożone przez banki zlecenia zostały wykonane w tym samym dniu i wszystkie funkcje przewidziane harmonogramem normalnego dnia operacyjnego zostały zrealizowane. Po szczegółowej analizie przyczyn awarii podjęto w NBP prace mające na celu zapobieżenie możliwości wystąpienia podobnego incydentu w przyszłości.

W zakresie dotyczącym systemów płatności detalicznych w I półroczu 2010 r. w systemie ELIXIR nastąpił, w stosunku do poprzedniego półrocza, spadek o 3,2 % wartości zrealizowanych zleceń przy 2 % wzroście ich liczby. Natomiast w systemie EuroELIXIR nastąpił wzrost zarówno wartości, jak i liczby realizowanych zleceń (odpowiednio o ok. 15 % i 12 %). Ponadto podkreślić należy, iż w I półroczu 2010 r. - w stosunku do II półrocza 2009 r. - w systemie EuroELIXIR nastąpił kolejny wysoki wzrost liczby i wartości poleceń przelewu SEPA (SEPA Credit Transfer – SCT) – odpowiednio o ok. 32% i 35%.

W związku z upływem, z dniem 1 listopada 2009 r., terminu implementacji do krajowych porządków prawnych dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, w dalszym ciągu za niepokojący należy uznać fakt braku uchwalenia do chwili obecnej ustawy wdrażającej ww. dyrektywę do prawa polskiego.

W zakresie dotyczącym prac nad „Programem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013” podkreślić należy zakończenie procesu uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych tego Programu. Ponadto Minister Rozwoju Regionalnego wydał

opinię o zgodności Programu ze średniookresową strategią rozwoju kraju, zaś w dniu 5 sierpnia 2010 r. Program został przyjęty przez Komitet Rady Ministrów ds. Informatyzacji i Łączności.

W obszarze dotyczącym poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w I półroczu 2010 r. podkreślić należy wzrost liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych o 1,1 mln do poziomu 32,8 mln (jest to wzrost w ciągu półrocza o ok. 3,5%), a także średniej liczby transakcji bezgotówkowych przeprowadzanych na jednym rachunku bankowym o 2,2 do poziomu 34,1 (wzrost w ciągu półrocza o ok. 6,8%). Oznacza to, że wzrostowi liczby rachunków bankowych towarzyszyła zwiększona aktywność ich posiadaczy.

W I półroczu 2010 r. odnotowany został spadek liczby wydanych kart płatniczych o 3% (do poziomu 32,2 mln), w tym kart kredytowych o 11,4%. Wzrosła natomiast liczba terminali POS oraz bankomatów (odpowiednio o 9,4% i 2%), mimo iż dwie międzynarodowe organizacje płatnicze (VISA i MasterCard) zdecydowały o obniżeniu opłaty interchange od transakcji bankomatowych, zmniejszając przychody operatorom bankomatów. Niepokojącym zjawiskiem odnotowanym w minionym półroczu był wzrost liczby i wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w transakcjach Internet/MOTO¹ (wg danych od agentów rozliczeniowych liczba ta wzrosła o 141%, a wartość o 89%).

W zakresie działań podejmowanych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności i systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez niebankowych agentów rozliczeniowych, w minionym półroczu Prezes NBP wydał zgody na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności EuroELIXIR oraz systemu autoryzacji i rozliczeń prowadzonego przez firmę eCard S.A.

W obszarze związanym z funkcjonowaniem systemów rozrachunku papierów wartościowych podkreślić należy powołanie przez NBP i KDPW S.A., w dniu 26 stycznia 2010 r., Krajowej Grupy Użytkowników (*National User Group*, NUG) projektu TARGET2-Securities. Grupa powstała w celu umożliwienia uczestnikom polskiego rynku kapitałowego udziału w realizacji platformy TARGET2-Securities, a także ze względu na potrzebę dostosowania w większym stopniu tego przedsięwzięcia do potrzeb polskiego rynku kapitałowego.

¹ „MOTO” oznacza skrót od wyrazów Mail Order Telephone Order.

I. INFORMACJE WSTĘPNE

Departament Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2010 r.

Prezentowany materiał, podobnie jak poprzedni, zawiera półroczną informację o:

- 1) funkcjonowaniu systemów RTGS, prowadzonych przez NBP,
- 2) funkcjonowaniu systemów ELIXIR i EuroELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- 3) przygotowaniach polskiego sektora bankowego do SEPA,
- 4) poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce,
- 5) rynku kart płatniczych,
- 6) oszustwach dokonanych w zakresie rozliczeń pieniężnych przeprowadzanych za pośrednictwem banków,
- 7) działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności oraz systemami autoryzacji i rozliczeń,
- 8) systemach rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP,
- 9) zagadnieniach prawnych dotyczących systemu płatniczego,
- 10) innych niż wymienione w powyższych punktach istotnych kwestiach związanych z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego.

II. SYSTEMY RTGS (SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP)

W I półroczu 2010 r. najważniejszymi działaniami i wydarzeniami, związanymi z prowadzonymi przez NBP systemami RTGS, były:

- 1) zmiany techniczne i funkcjonalne w systemach SORBNET i SORBNET-EURO,
- 2) prace analityczne dotyczące systemów SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP,
- 3) awaria techniczna systemu SORBNET,
- 4) prace projektowe dotyczące nowych systemów (NBP-PHA i SORBNET2).

Ad 1)

Zmiany techniczne i funkcjonalne w systemach SORBNET i SORBNET-EURO

Jednym z działań ograniczających ryzyko technologiczne wynikające z wykorzystywania przez NBP systemu zarządzania bazami danych Ingres było rozpoczęcie jeszcze w 2009 r. prac nad migracją systemów NBP z bazy danych Ingres na inne, nowocześniejsze narzędzia baz danych. Przesłanką dla podjęcia takich prac była ocena, iż ze względu na starzenie się technologiczne systemu bazy danych Ingres, brak jego rozwoju i wysokie koszty wykorzystywania wielu systemów zarządzania bazami danych w NBP systemy SORBNET i SORBNET-EURO nie powinny funkcjonować na starej platformie technologicznej dłużej niż do końca 2012 r. Pierwsze prace zostały rozpoczęte w 2009 r. i dotyczyły systemu SORBNET-EURO, aktualnie prowadzone są w ramach projektu „SORBNET-EURO w wersji na rok 2012”. Dla systemu SORBNET prace te zostały uruchomione w styczniu 2010 r. i są prowadzone w ramach Zadania międzydepartamentalnego SORBNET2. Szersze informacje na temat prowadzonych w NBP projektów znajdują się w dalszej części niniejszego opracowania (pkt 4).

Jednocześnie planowane jest rozpoczęcie prac koncepcyjnych nad nową wersją systemu SKARBNET i SEBOP również w oparciu o nowy system zarządzania bazą danych. Zakłada się ukończenie budowy nowego systemu (prawdopodobnie łączącego oba ww. systemy) wkrótce po planowanym na pierwszy kwartał 2013 r. wdrożeniu systemu SORBNET2.

Podniesienie wymagań technicznych dla systemu SORBNET

W kwietniu 2010 r. DSP przekazał uczestnikom systemów SORBNET i SORBNET-EURO informację o planowanym podniesieniu wymagań technicznych dotyczących aplikacji współpracujących z modułem bankowym SORBNET_BW. Nowe wymagania techniczne będą dotyczyły stanowisk do komunikowania się z NBP przy użyciu drogi internetowej oraz aplikacji.

Rozszerzenie listy papierów wartościowych akceptowanych przez NBP na zabezpieczenie kredytu technicznego w systemie SORBNET

W dniu 4 marca 2010 r. Zarząd Narodowego Banku Polskiego przyjął uchwałę nr 7/2010 wprowadzającą „Regulamin refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez Narodowy Bank Polski” stanowiącą połączenie w jeden akt prawny dwóch, dotąd odrębnych uchwał Zarządu NBP² regulujących refinansowanie banków

² tj. uchwały nr 4/2008 Zarządu NBP z dnia 1 lutego 2008 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym przez Narodowy Bank Polski” (Dz. Urz. NBP Nr 3, poz. 3, Nr 16, poz. 19 oraz z 2009 r. Nr 12, poz. 13 i Nr 14, poz. 15) oraz uchwały nr 5/2008 Zarządu NBP z dnia 1 lutego 2008 r.

kredytem lombardowym i kredytem technicznym. Podjęta uchwała miała głównie charakter porządkujący, niemniej łącząc dotychczasowe przepisy regulujące obszar refinansowania banków kredytami lombardowym i technicznym, rozszerzono listę papierów wartościowych akceptowanych przez NBP na zabezpieczenie kredytu technicznego o zdeponowane w KDPW S.A. dłużne papiery wartościowe emitentów innych niż Skarb Państwa i NBP.

Uchwała weszła w życie z dniem 15 kwietnia 2010 r.

Ad 2)

Migracja uczestników systemu SORBNET-EURO do systemu TARGET2

Z uwagi na konieczność odpowiedniego zaplanowania procesu migracji uczestników systemu SORBNET-EURO do systemu TARGET2, w maju 2010 r. do uczestników systemu SORBNET-EURO zostało wystosowane pismo informujące o planowanym harmonogramie migracji z prośbą o przekazanie do DSP wiążącej decyzji w sprawie terminu migracji i planowanej formy uczestnictwa w systemie TARGET2.

Do końca ww. terminu zaplanowane zostały jeszcze trzy okienka migracyjne:

- 6 grudnia 2010 r.,
- 6 czerwca 2011 r.,
- 21 listopada 2011 r.

Ze względu na wprowadzane w dniu 21 listopada 2011 r. w ramach *SSP Release 5.0* istotnych zmian funkcjonalnych w systemie TARGET2, termin ten będzie ostatnim terminem migracyjnym kończącym 4-letni okres przejściowy, czyli okres przechodzenia polskiego środowiska bankowego do systemu TARGET2, skutkujący tym samym zamknięciem systemu SORBNET-EURO. Decyzja ta wynika z konieczności uniknięcia wprowadzania na krótki okres znaczących i kosztownych zmian w systemie SORBNET-EURO po stronie NBP i – co nie jest wykluczone - również po stronie uczestników systemu. Dla uczestników systemu SORBNET-EURO oznacza to konieczność nieco wcześniejszego niż pierwotnie planowano podjęcia decyzji w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunku w euro, tj. wyboru jednej z oferowanych form uczestnictwa w systemie TARGET2, a także terminu migracji do tego systemu. W związku z tym, oprócz planowanej daty migracji, uczestnicy zostali także poproszeni o wskazanie planowanego typu uczestnictwa w systemie TARGET2 (uczestnictwo bezpośrednie/pośrednie) oraz obszaru płatniczego, z którego planowane jest uczestnictwo w systemie TARGET2 (obszar polski/zagraniczny), oraz, w przypadku uczestnictwa bezpośredniego, również planowany sposób komunikacji banku z platformą SSP systemu TARGET2, tj.:

w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem w ciągu dnia operacyjnego przez Narodowy Bank Polski” (Dz. Urz. NBP Nr 3, poz. 4 i Nr 21, poz. 25).

- połączenie obecnie funkcjonujące z wykorzystaniem SWIFTNet FIN, lub
- połączenie oparte na sieci Internet (*Internet-Based Access*), które będzie dostępne od dnia 22 listopada 2010 r. w ramach wdrożenia *SSP Release 4.0*.

Z otrzymanych przez DSP informacji wynika, że migrację w okienku migracyjnym, zaplanowanym na dzień 6 grudnia 2010 r., zadeklarowały 4 banki, w tym 2 banki jako uczestnicy bezpośredni z wykorzystaniem dotychczasowej drogi (tj. SWIFTNet FIN) i 2 banki jako uczestnicy bezpośredni z wykorzystaniem drogi internetowej.

Na dzień 6 czerwca 2011 r. migrację do systemu TARGET2 zadeklarowało 11 banków, w tym 6 jako uczestnicy bezpośredni z polskiego obszaru płatniczego (tj. systemu TARGET2-NBP), pozostałe zaś banki zadeklarowały uczestnictwo pośrednie. Na dzień 21 listopada 2011 r. migrację do systemu TARGET2 zadeklarowało 9 uczestników (8 banków i KDPW S.A.), w tym 6 jako uczestnicy bezpośredni z polskiego obszaru płatniczego (tj. TARGET2-NBP), pozostali obecni uczestnicy systemu SORBNET-EURO planują rozliczać się w systemie TARGET2 głównie za pośrednictwem banku z innego obszaru płatniczego.

Zostały zaktualizowane także informacje zamieszczone na stronie internetowej NBP w zakładce dedykowanej systemowi TARGET2 (www.nbp.pl, zakładka System płatniczy – TARGET2). Na stronie zamieszczona została w szczególności zaktualizowana informacja na temat możliwych form uczestnictwa w systemie TARGET2, opis wymagań technicznych dotyczących uczestnictwa bezpośredniego, nowe wersje formularzy rejestracyjnych na platformie SSP (w tym uwzględniające nową formę komunikacji za pośrednictwem sieci Internet) oraz harmonogram migracji (rejestracji i testów) uczestników na platformę SSP w najbliższym okienku migracyjnym, tj. w dniu 6 grudnia 2010 r.

Certyfikacja systemu SORBNET-EURO na potrzeby uczestnictwa w systemie TARGET2

Zgodnie z obowiązującymi w systemie TARGET2 wymaganiami, NBP, jako bank centralny wykorzystujący krajowy system PHA (czyli w przypadku Polski system SORBNET-EURO) do realizacji zleceń płatniczych, zobowiązany był, podobnie jak i inne banki centralne posiadające krajowe systemy PHA, do dostarczenia do EBC, w terminie do dnia 30 czerwca 2010 r., dokumentu o nazwie *Self-Certification Statement*. Dokument ten stanowi oświadczenie NBP, że w wyniku przeprowadzonej analizy ryzyka, obejmującej system SORBNET-EURO oraz powiązaną z nim infrastrukturę sieci SWIFT, nie stwierdzono występowania ryzyka, które mogłoby w istotny sposób zaburzyć funkcjonowanie systemu TARGET2 lub narazić na znaczne szkody jego uczestników. W dniu 23 czerwca 2010 r. NBP przekazał do EBC stosowne oświadczenie zawierające powyższą opinię.

Komunikacja z systemem TARGET2 w oparciu o sieć Internet (*Internet-Based Access*)

Kwestia udostępnienia uczestnikom systemu TARGET2 alternatywnego, w stosunku do obecnie funkcjonującego połączenia poprzez SWIFT, dostępu do systemu TARGET2 opartego o sieć Internet analizowana była w EBC w zasadzie od momentu uruchomienia systemu TARGET2 w listopadzie 2007 r. W ramach prowadzonych w 2008 i 2009 r. konsultacji nad zmianami planowanymi do wdrożenia w systemie TARGET2 przyjęto, że udostępnienie nowej drogi dla uczestnictwa bezpośredniego w systemie TARGET2 będzie miało miejsce w dniu 22 listopada 2010 r. w ramach tzw. *SSP release 4.0*, jako jedna z głównych nowych funkcjonalności wdrożonych do oprogramowania platformy SSP. Kwestia udostępnienia nowej drogi dla uczestnictwa bezpośredniego w systemie TARGET2 była konsultowana także z polskim środowiskiem bankowym w lipcu 2009 r. za pośrednictwem Związku Banków Polskich.

Przyjęte nowe rozwiązanie skierowane jest tylko do banków, gdyż systemy zewnętrzne mogą rozliczać się tylko za pośrednictwem sieci SWIFT i dedykowanego im interfejsu ASI – *Ancillary Systems Interface*. Rozwiązanie to dedykowane jest małym i średnim bankom jak również innym bankom będącym uczestnikami bezpośrednimi systemu TARGET2 wykorzystującym sieć SWIFT, dla których ta droga komunikacji może stanowić rozwiązanie awaryjne w przypadku niedostępności środowiska SWIFT. Rozwiązanie to umożliwia bankom - bezpośrednim uczestnikom systemu TARGET2 wybór kanału dostępu do swojego rachunku prowadzonego na SSP, tj. wykorzystanie sieci SWIFT lub drogi internetowej. Z prawnego punktu widzenia bank korzystający z nowego rozwiązania posiada, tak jak uczestnik za pośrednictwem sieci SWIFT, status uczestnika bezpośredniego systemu TARGET2, niemniej z operacyjnego punktu widzenia dostęp do rachunku za pośrednictwem sieci Internet ma pewne ograniczenia funkcjonalne w porównaniu do dostępu poprzez sieć SWIFT. Bank, który zdecyduje się na tą formę dostępu, będzie korzystał z funkcjonalności Modułu Informacyjno-Kontrolnego (ICM, połączenie z platformą SSP w trybie U2A).

O atrakcyjności oferty świadczy również poziom proponowanych opłat. EBC planuje, iż usługa ta miesięcznie będzie kosztowała 70 euro. Dodatkowe opłaty związane są z usługami podstawowymi i wynoszą 100 euro miesięcznie za rachunek w PM, 0,80 euro za każdą transakcję oraz 30 euro miesięcznie za niepublikowany BIC (*unpublished BIC*).

Informacje o nowej funkcjonalności można znaleźć na stronie internetowej EBC dedykowanej systemowi TARGET2 (<https://target2.ecb.int>), na której został opublikowany dokument pt. *Q&A on Internet-Based Access to TARGET2*, przedstawiający, w formie pytań

i odpowiedzi, podstawowe informacje dotyczące zakresu funkcjonalności systemu TARGET2 dostępnej bankom posiadającym dostęp z wykorzystaniem sieci Internet, zalety oraz ograniczenia tego rozwiązania, przepływy płatności, zasady wykorzystywania, opłaty, kwestie prawne oraz kwestie bezpieczeństwa.

Ad 3)

W dniu 8 lutego 2010 r. miała miejsce awaria systemu SORBNET oraz systemów SKARBNET i SEBOP skutkująca kilkugodzinnym brakiem dostępu do tych systemów ze strony NBP i uczestników. Przyczyną było nieprawidłowe działanie systemu bazy danych Ingres, z którego korzystają wszystkie trzy ww. systemy. Była to pierwsza awaria systemu bazy danych Ingres od początku funkcjonowania systemu SORBNET (tj. od kwietnia 1996 r.). Bezpośrednią przyczyną techniczną awarii był incydentalny błąd oprogramowania bazy danych Ingres dotyczący jego wewnętrznego sposobu działania, który spowodował przerwę w przetwarzaniu operacji najpierw w systemie SKARBNET, a następnie w systemie SORBNET. Przywrócenie prawidłowego funkcjonowania baz danych Ingres było możliwe dzięki zdiagnozowaniu błędu w systemie zatwierdzania transakcji przez administratorów baz danych DIT. W dniu 9 lutego br. i dniach następnych ww. systemy funkcjonowały już prawidłowo.

Z powodu awarii praca systemu SORBNET została znacznie przedłużona (dzień operacyjny w systemie SORBNET zakończył się z 3,5-godzinnym opóźnieniem), ale wszystkie zlecenia skierowane do rozrachunku w tym systemie zostały wykonane³ oraz zostały prawidłowo obsłużone wszystkie funkcje przewidziane harmonogramem normalnego dnia operacyjnego w systemach SORBNET i SKARBNET. Awaria spowodowała jednak kilkugodzinne opóźnienia w możliwości zaksięgowania przez banki na rachunkach swoich klientów zleceń otrzymanych z innych banków, rozliczanych bezpośrednio w systemie SORBNET bądź też rozliczanych za pośrednictwem KIR S.A. w systemie ELIXIR oraz opóźnienie w rozliczeniu transakcji przez KDPW SA., a tym samym także wydłużenie czasu pracy KDPW S.A.

W dniu 9 lutego 2010 r. Departament systemu Płatniczego NBP skierował do uczestników systemu SORBNET oficjalną pisemną informację na temat awarii, informując jednocześnie o analizowaniu przyczyn awarii i deklarując wprowadzenie rozwiązań, które zapobiegą możliwości wystąpienia podobnych incydentów w przyszłości.

³ Opóźnienie w rozliczeniu zleceń płatniczych sesji systemu ELIXIR wyniosło ok. 5 godzin dla II sesji i ok. 4 godziny dla III sesji.

W celu wyeliminowania podobnych zdarzeń w I kwartale 2010 r. rozpoczęto w NBP prace mające na celu zapobieżenie możliwości wystąpienia takich awarii w przyszłości. Były to następujące działania:

- 1) w systemie SORBNET został wprowadzony nowy mechanizm programowy, umożliwiający szybkie wznowienie pracy w przypadku awarii systemu zarządzania bazą danych Ingres. W systemie SWAT, obsługującym komunikację między systemami NBP a użytkownikami zewnętrznymi, wprowadzona została nowa funkcja umożliwiająca zapisywanie wszystkich transakcji realizowanych w ciągu dnia. Po stronie systemu SORBNET przygotowane zostały funkcje umożliwiające wczytanie tych transakcji do kopii bazy danych z poprzedniego dnia, uruchomionej na innym serwerze, a następnie ich przetworzenie, co ma pozwolić na szybkie odtworzenie stanu bazy do momentu ewentualnego wystąpienia awarii bazy danych. Podobny mechanizm został wprowadzony także dla systemów SKARBNET i SEBOP.
- 2) Zmieniony został system codziennych zabezpieczeń bazy danych systemów SORBNET, SKARBNET i SEBOP. Wykonywany jest codziennie pełny backup baz tych systemów, co zwiększa możliwości odtworzenia ich zawartości, również w innym środowisku technicznym.

Ad 4)

Projekt SORBNET-EURO-2012

W I półroczu 2010 r. kontynuowane były realizowane w ramach projektu SE-2012 prace nad budową systemu NBP-PHA. W wyniku prac analitycznych uzgodniono, że planowany pierwotnie na dzień 1 stycznia 2012 r. termin uruchomienia nowego systemu zostanie przesunięty na dzień 22 listopada 2011 r. i zsynchronizowany z wejściem w życie nowej wersji oprogramowania platformy SSP (*SSP Release 5.0*) w celu uniknięcia konieczności wprowadzania na bardzo krótki okres znaczących, pracochłonnych i kosztownych zmian w systemie SORBNET-EURO wynikających ze zmian wdrażanych w systemie TARGET2 w ramach *SSP Release 5.0*.

W I półroczu 2010 r. zostały odebrane dwa produkty, których przekazanie zakończyło II etap zarządczy projektu, tj. Projekt funkcjonalny systemu (w styczniu 2010 r.) oraz Projekt architektury systemu (w kwietniu 2010 r.). Od maja 2010 r. przystąpiono do realizacji trzeciego, ostatniego etapu zarządczego projektu. Etap ten obejmuje prace programistyczne nad opracowaniem systemu NBP-PHA oraz wprowadzeniem modyfikacji w innych systemach wewnętrznych NBP współpracujących z systemem NBP-PHA, proces testów wewnętrznych, a

w następnym kroku testy z użytkownikami systemu TARGET2-NBP oraz wdrożenie nowego systemu.

Zadanie międzydepartamentalne SORBNET2

W styczniu 2010 r. rozpoczęto realizację zadania międzydepartamentalnego SORBNET2 obejmującego swym zakresem prace związane z opracowaniem i uruchomieniem na nowej platformie technologicznej nowej wersji systemu SORBNET, tj. systemu SORBNET2. Uruchomienie tego systemu zaplanowane zostało na pierwszy kwartał 2013 r., a jako ostateczną datę przyjęto dzień 1 kwietnia 2013 r. Zakłada się jednoczesną migrację wszystkich uczestników do nowego systemu w uzgodnionym terminie, co oznacza brak okresu przejściowego.

Z uwagi na stosunkowo krótki przewidywany okres funkcjonowania nowego systemu, uzależniony od momentu wejścia Polski do strefy euro, istotną rolę odgrywa konieczność ograniczenia nakładów na budowę systemu. W związku z tym przyjęto, że system SORBNET2 zostanie zbudowany tylko w zakresie niezbędnym dla obsługi rachunków banków w złotych oraz rozliczeń systemów zewnętrznych, tj. KIR S.A. i KDPW S.A. Funkcjonalność tego systemu będzie odpowiadać funkcjonalności obecnego systemu SORBNET, w zakresie modułu centralnego. Komunikacja pomiędzy bankami a modułem centralnym SORBNET2 będzie oparta na sieci SWIFT i komunikatach o strukturze SWIFT (komunikaty MT), z jednoczesną rezygnacją z utrzymywania przez NBP modułu bankowego SORBNET_BW i korzystania z niego przez banki. W ramach komunikacji uczestników z systemem przewiduje się umożliwienie uczestnikom dostępu do monitorowania rachunku, sald i obrotów na nich poprzez przeglądarkę internetową z wykorzystaniem sieci SWIFT (usługa SWIFTNet). Założenia nowego systemu zaprezentowane zostały uczestnikom systemu SORBNET po raz pierwszy na zorganizowanym w dniu 2 czerwca 2010 r. posiedzeniu Grupy Roboczej ds. Wdrażania Mechanizmów Usprawniających Rozrachunek Międzybankowy funkcjonującej przy Związku Banków Polskich, a następnie na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 14 czerwca 2010 r. W dniu 30 czerwca 2010 r. Departament Systemu Płatniczego NBP przekazał uczestnikom systemu SORBNET, jako materiał informacyjny, kierunkowe założenia funkcjonalne systemu SORBNET2 oraz opracowaną przez KIR S.A. ofertę dotyczącą świadczenia przez KIR S.A. usługi dostępu do sieci SWIFTNet (w ramach usługi SWIFT Service Bureau).

W listopadzie 2010 r., tj. po przygotowaniu przez NBP Specyfikacji Wymagań Gestora dla systemu SORBNET2, przewidywane jest zorganizowanie szerszego spotkania informacyjnego

z uczestnikami systemu SORBNET. Spotkanie to będzie poświęcone przedstawieniu bardziej szczegółowych informacji na temat funkcjonalności systemu SORBNET2, zakresu wymaganych dostosowań po stronie uczestników oraz zasad realizacji prac i ich monitorowania po stronie NBP i uczestników. Po tym spotkaniu planowane jest przekazanie uczestnikom systemu SORBNET niezbędnej dokumentacji umożliwiającej rozpoczęcie prac w zakresie dostosowania własnych systemów informatycznych do wymagań nowego systemu.

W celu usprawnienia komunikacji z uczestnikami w ramach realizowanych prac związanych z systemem SORBNET, na stronie internetowej NBP (www.nbp.pl) w części „System płatniczy” została przygotowana zakładka dedykowana systemowi SORBNET2, na której będą umieszczane informacje dotyczące systemu SORBNET2. Dodatkowo, w NBP została uruchomiona skrzynka mailowa SORBNET2 (sorbnet2@nbp.pl) służąca bieżącym kontaktom w kwestiach związanych z nowym systemem.

Dane statystyczne – system SORBNET

W I półroczu 2010 r. w systemie SORBNET zrealizowano ogółem 1.045.089 zleceń (średnio dziennie 8.361 zleceń) o łącznej wartości 25,7 bln zł, co w porównaniu do 951.458 operacji o łącznej wartości 22,0 bln zł rozliczonych w II półroczu 2009 r. stanowi wzrost wolumenu zleceń o 9,8%, a ich wartości o 16,8%, przy czym wzrost ten dotyczył tylko zleceń klientowskich banków (patrz tabela poniżej). Stanowi to kontynuację tendencji wzrostowej, która miała miejsce w ostatnich latach, z wyjątkiem pierwszego od wielu lat spadku zarówno wolumenu, jak i wartości obrotów w systemie SORBNET w I półroczu 2009 r.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2010 r. w porównaniu do II półrocza 2009 r., przedstawiają tabele 1 i 2. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET na przestrzeni lat 2003 – 2010 (w I półroczu) prezentuje wykres 1.

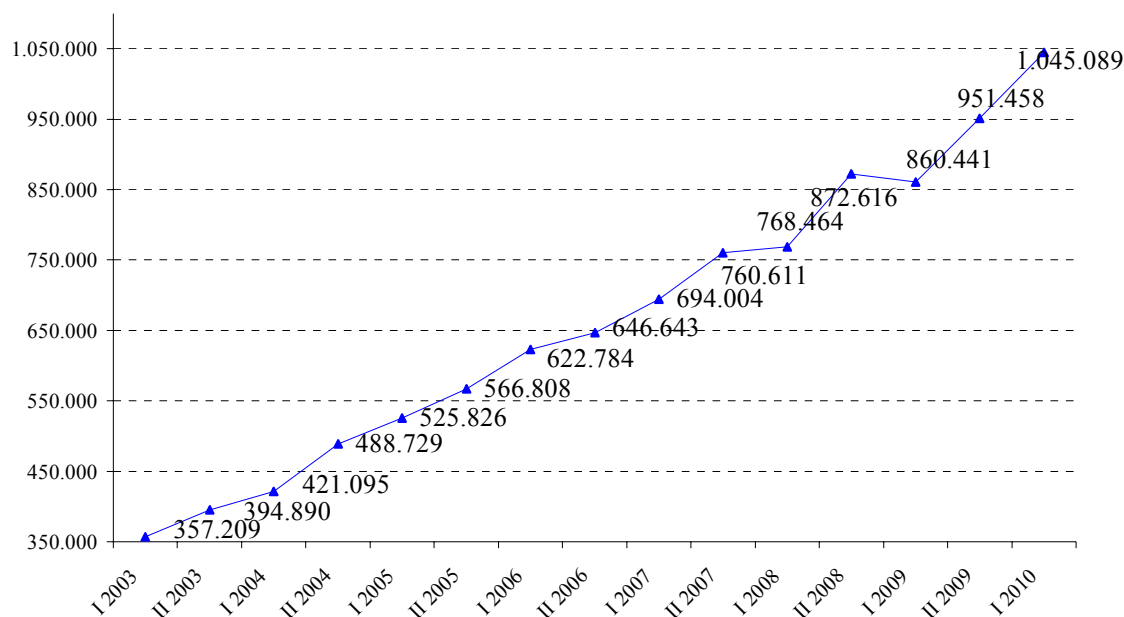
Tabela 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I półroczu 2010 r. i II półroczu 2009 r.

	<i>II połowa 2009 r.</i>		<i>I połowa 2010 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓŁEM	951.458	100%	1.045.089	100%	↑	9,8%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	167.329	18%	160.213	15%	↓	-4,3%
⇒ klientowskie	784.129	82%	884.876	85%	↑	12,8%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	833.376	87,6%	932.374	89,2%	↑	11,9%
⇒ zlecenia KIR	20.739	2,2%	19.218	1,8%	↓	-7,3%
⇒ zlecenia KDPW	19.561	2,1%	18.590	1,8%	↓	-5,0%
⇒ zlecenia NBP	77.782	8,2%	74.907	7,2%	↓	-3,7%
Średnia dzienna liczba zleceń	7.319	–	8.361	–	↑	14,2%

Tabela 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I półroczu 2010 r. i II półroczu 2009 r.

	<i>II połowa 2009 r.</i>		<i>I połowa 2010 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>	<i>Udział %</i>	<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓŁEM	22,03	100%	25,74	100%	↑	16,8%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	12,56	57%	15,27	59%	↑	21,6%
⇒ klientowskie	9,47	43%	10,47	41%	↑	10,5%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	11,34	51,5%	12,32	47,9%	↑	8,6%
⇒ zlecenia KIR	0,79	3,5%	0,78	3,0%	↓	-1,8%
⇒ zlecenia KDPW	1,42	6,5%	1,82	7,1%	↑	28,3%
⇒ zlecenia NBP	8,48	38,5%	10,81	42,0%	↑	27,6%
Średnie dzienne obroty	169,5 mld zł	–	205,9 mld zł	–	↑	21,5%
Średnia wartość jednego zlecenia	23,15 mln zł	–	24,63 mln zł	–	↑	6,4%

Wykres 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w latach 2003 – 2010 (I półrocze)



Dane statystyczne - systemy SORBNET-EURO i TARGET2-NBP

W I półroczu 2010 r. w systemach SORBNET-EURO (S-E) i TARGET2-NBP (T2-NBP) został odnotowany nieznaczny spadek liczby zrealizowanych transakcji w euro przy jednoczesnym, dość znaczącym wzroście ich wartości.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2010 r. w porównaniu do II półrocza 2009 r., przedstawiają tabele 3 i 4.

W omawianym okresie w obu systemach zrealizowanych zostało 280.854 zlecenia w euro (w poprzednim półroczu 285.354 zlecenia), w tym 106.160 zleceń (tj. 38% ogółu zleceń) w systemie S-E i 174.694 zlecenia (tj. 62% ogółu zleceń) w systemie T2-NBP⁴. Liczba zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP łącznie nieznacznie spadła o 1,6% w porównaniu do okresu poprzedniego, przy czym spadek odnotowany został tylko dla systemu T2-NBP (o 2,6%), zaś dla systemu S-E odnotowany został nieznaczny wzrost w wysokości 0,1%. Zjawisko to jest odwrotne w porównaniu do wcześniej obserwowanych tendencji dla systemów w euro, gdyż wzrosty odnotowywane w minionych okresach półrocznych generowane były głównie przez banki będące uczestnikami bezpośrednimi systemu T2-NBP.

⁴ Dane dotyczą banków będących uczestnikami bezpośrednimi T2 (tj. 4 banków od dnia 8 czerwca 2009 r.), nie uwzględniają zleceń przekazanych przez NBP (zlecenia te są generowane w systemie S-E i są wykazane w obrotach tego systemu).

Tabela 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO i TARGET2-NBP w I półroczu 2010 r. i II półroczu 2009 r.

	<i>II połowa 2009 r.</i>		<i>I połowa 2010 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	285.354	100%	280.854	100%	↓	-1,6%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	56.270	19,7%	52.496	18,8%	↓	-6,7%
⇒ klientowskie	229.084	80,3%	228.358	81,2%	↓	-0,3%
2/ W tym:						
⇒ Zlecenia krajowe	16.217	5,7%	12.885	4,6%	↓	-20,5%
⇒ Zlecenia transgraniczne	269.137	94,3%	267.969	95,4%	↓	-0,4%
• wysłane	82.565	28,9%	87.475	31,1%	↑	5,9%
• otrzymane	186.572	65,4%	180.494	64,3%	↓	-3,3%
Średnia dzienna liczba zleceń	2.178	–	2.229	–	↑	2,3%

Tabela 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO i TARGET2-NBP w I półroczu 2010 r. i II półroczu 2009 r.

	<i>II połowa 2009 r.</i>		<i>I połowa 2010 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>	<i>Udział %</i>	<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	117.092,87	100%	154.538,2	100%	↑	32%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	109.185,07	93,2%	145.825,0	94,6%	↑	33,6%
⇒ klientowskie	7.907,80	6,8%	8.713,2	5,4%	↑	10,2%
2/ W tym:						
⇒ Zlecenia krajowe	18.275,36	15,6%	20.979,6	13,6%	↑	14,8%
⇒ Zlecenia transgraniczne	98.817,51	84,4%	133.558,6	86,4%	↑	35,2%
• wysłane	49.356,06	42,2%	66.778,9	43,5%	↑	35,3%
• otrzymane	49.461,45	42,2%	66.779,6	43,5%	↑	35,0%
Średnie dzienne obroty	893,84	–	1.226,49	–	↑	37,2%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,41	–	0,55	–	↑	34,1%

W I półroczu 2010 r. w porównaniu do II półrocza 2009 r. odnotowany został dość istotny, około 20% spadek liczby zrealizowanych zleceń krajowych, przy czym w przypadku systemu S-E spadek ten był stosunkowo niewielki (wyniósł 11%) i dotyczył zleceń międzybankowych (wolumen zleceń klientowskich nieznacznie wzrósł w porównaniu do poprzedniego półrocza), natomiast w systemie T2-NBP spadek ten był stosunkowo wysoki, wyniósł blisko 33% i dotyczył zarówno zleceń klientowskich, jak i międzybankowych.

W obszarze zleceń transgranicznych w I półroczu 2010 r. w porównaniu do II półrocza 2009 r. również został odnotowany spadek liczby zrealizowanych zleceń. Spadek ten wyniósł 0,4%, przy czym dotyczył on zleceń tylko transgranicznych otrzymanych (spadek o 3,3%) przy jednoczesnym wzroście wolumenu zleceń transgranicznych wysłanych o 5,9%. Obserwacja ta jest analogiczna do sytuacji, jaka miała miejsce w relacji I półrocza 2009 r. do II półrocza 2008 r., kiedy to po raz pierwszy odnotowany został spadek liczby zleceń transgranicznych (dotyczący tylko zleceń otrzymanych).

Powyższe zmiany oznaczały przesunięcia w strukturze wolumenu zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP, tj. nieznaczny spadek udziału zleceń krajowych do poziomu 4,6% i tym samym wzrost do poziomu 95,4% udziału zleceń transgranicznych (w obu przypadkach zmiana o około 4 punkty procentowe w porównaniu do II półrocza 2009 r.).

Pomimo nieznacznego spadku wolumenu zleceń zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP, rzeczywista wartość płatności rozliczonych w obu systemach, tj. po odliczeniu wartości transakcji związanych z depozytem intraday, w omawianym okresie wyniosła 154,5 mld euro (w poprzednim półroczu 117,1 mld euro), stanowiąc tym samym 32% wzrost w porównaniu do II półrocza 2009 r. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie S-E wyniosła 52,6 mld euro, stanowiąc tym samym 34% wartości zleceń zrealizowanych w obu systemach łącznie i wzrosła o 24,4% w porównaniu do II półrocza 2009 r. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie T2-NBP wzrosła o 36,3% do poziomu 101,9 mld euro, stanowiąc tym samym 66% sumy wartości wszystkich zleceń zrealizowanych w obu systemach.

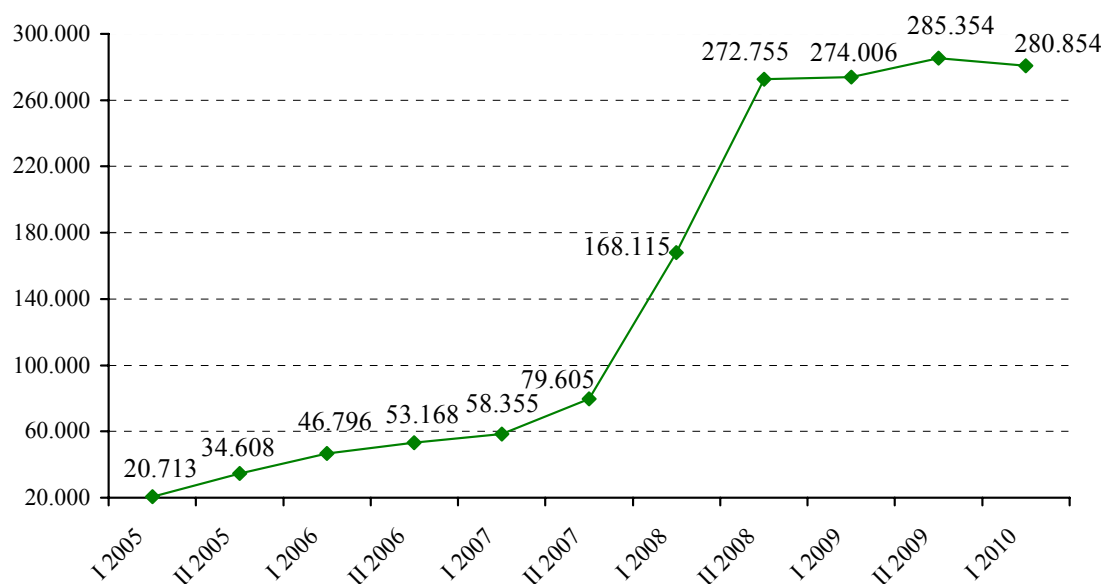
Pomimo spadku liczby zleceń krajowych, w I półroczu 2010 r. odnotowany został przyrost ich wartości (o 14,8%), który miał miejsce zarówno w systemie S-E (o 11,2%), jak i T2-NBP (o 15,4%). W obszarze zleceń transgranicznych odnotowany został również wzrost ich wartości (o 35,2%) i w równym stopniu dotyczył zarówno zleceń otrzymanych, jak i wysłanych (w obu przypadkach wyniósł ok. 35%).

Powyższe zmiany oznaczały przesunięcia w strukturze wartości transakcji rozliczonych przez oba systemy łącznie, tj. nieznaczny spadek udziału zleceń krajowych do poziomu 13,6% i tym

samym wzrost do poziomu 84,6% udziału zleceń transgranicznych (w obu przypadkach zmiana o około 2 punkty procentowe w porównaniu do II półrocza 2009 r.).

Zaprezentowane powyżej dane z jednej strony potwierdzają zahamowanie obserwowanej w poprzednich latach (do 2008 r. włącznie) intensywnej tendencji wzrostowej (przedstawia to wykres 2), co może być wynikiem mającego głównie miejsce w latach 2008 – 2009 kryzysu finansowego, skutkującego spadkiem obrotów z zagranicą, niemniej z drugiej strony, dzięki utrzymującemu się na poziomie dodatnim przyrostowi zleceń transgranicznych wysyłanych, wskazują na systematyczne wykorzystywanie polskich systemów RTGS do realizacji płatności w euro.

Wykres 2. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w latach 2005 – 2010 (I półrocze) w systemach SORBNET-EURO i – od 18 maja 2008 r. – TARGET2-NBP



III. SYSTEMY KRAJOWEJ IZBY ROZLICZENIOWEJ S.A.

W I półroczu 2010 r. najważniejszymi działaniami, związanymi z systemami Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., były:

1) w zakresie obsługi systemu ELIXIR:

a) przeprowadzenie konsultacji ze środowiskiem bankowym w celu określenia nowego zakresu obowiązywania rekordów w zbiorach bazowych

Konsultacje te przeprowadzono w związku ze zbliżającą się końcową datą obowiązywania zapisów w danych bazowych systemu ELIXIR® (ustaloną na koniec 2010 r.). W ramach tych konsultacji wypracowane zostało porozumienie, na mocy

którego nowa data obowiązywania zapisów w zbiorach bazowych określona została na dzień 31 grudnia 2030 r.

- b) wprowadzenie modyfikacji w funkcjonowaniu systemu rozliczeniowego** w związku z wprowadzonymi przez Ministerstwo Finansów zmianami powiązań numerów deklaracji podatkowych z numerami rachunków, na które należy regulować zobowiązania podatkowe

2) w zakresie obsługi systemu EuroELIXIR:

przygotowanie systemu EuroELIXIR do funkcjonowania według zasad interoperacyjności określonych przez EACHA (European Automated Clearing House Association - Stowarzyszenie Europejskich Izb Rozliczeniowych)

Produkcyjne uruchomienie wymiany płatności systemu EuroELIXIR w ramach EACHA ustalone zostało na 22 listopada 2010 r. Z analizy dotychczasowego przepływu zleceń płatniczych w systemie EuroELIXIR wynika, że największy wolumen transakcji transgranicznych występuje w relacjach Polski z Niemcami i Wielką Brytanią (ponad 50%), stąd KIR S.A. zamierza w pierwszej kolejności bezpośrednio rozliczać się z izbami tych krajów (Equens SE i VocaLink), a docelowo planuje podpisać umowy z wszystkimi największymi izbami rozliczeniowymi w Europie⁵.

3) w zakresie usługi OGNIVO:

- a) udostępnienie, od dnia 1 stycznia 2010 r., nowego modułu do obsługi przenoszalności rachunków/usług płatniczych**

Narzędzie to umożliwi bankom terminowe, sprawne i bezpieczne przenoszenie rachunków, w tym wymianę informacji pomiędzy dotychczasowym a nowym bankiem, zapewniając jednoznaczność i bezpieczeństwo przesyłanych danych. Moduł ten powstał zgodnie z wytycznymi dokumentu „Rekomendacja Związku Banków Polskich dotycząca dobrych praktyk w zakresie przenoszenia rachunków oszczędnościowo - rozliczeniowych dla klientów indywidualnych na polskim rynku bankowym”.

- b) uruchomienie, w dniu 12 czerwca 2010 r., nowej wersji modułu elektronicznej zgód poleceń zapłaty**

Nowa wersja umożliwi bezpośredni udział odbiorcom (wierzycielom) w procesie rejestracji zgód poleceń zapłaty. Prace wykonywane w module przez odbiorców są jednakże nadzorowane przez banki obsługujące danych odbiorców.

⁵ Na chwilę obecną KIR S.A. podpisała porozumienie z Equens SE (operatorem rozliczeniowym działającym w Niemczech, Holandii, Włoszech i Finlandii).

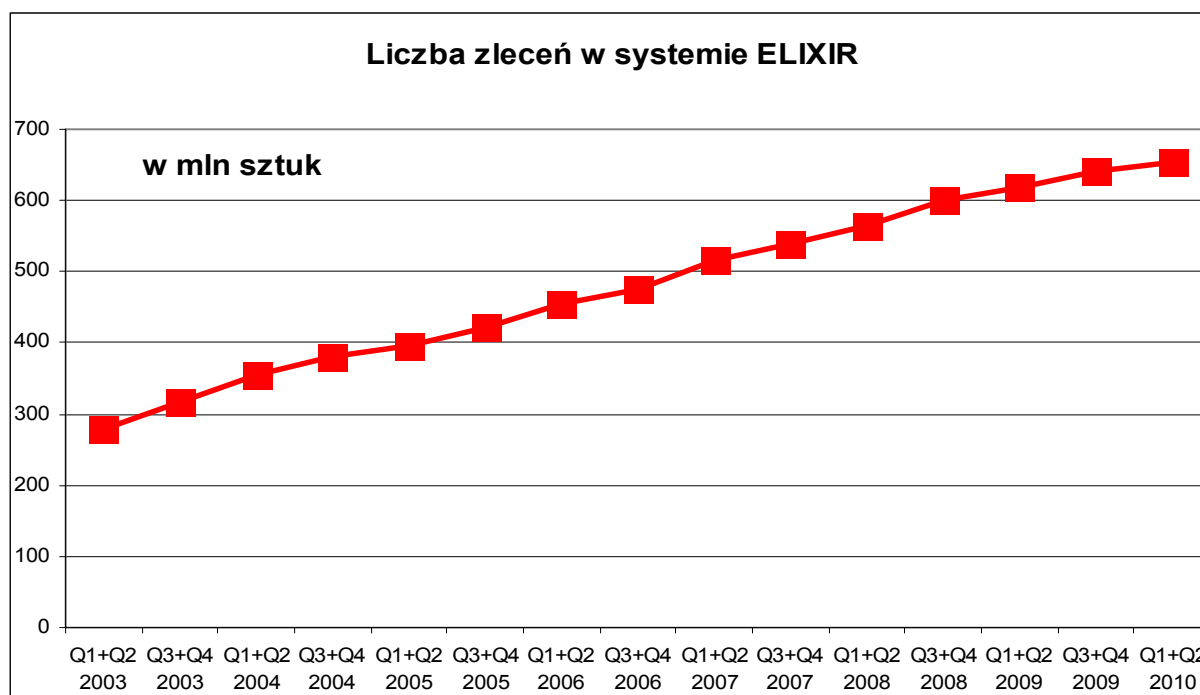
Obecnie KIR S.A. w ramach usługi OGNIVO udostępnia następujące moduły:

- moduł reklamacji i zgłoszeń – uczestnicy: banki, ZUS, Poczta Polska, KIR S.A.,
- moduł monitoringu sald – uczestnicy: banki,
- moduł elektronizacji zgód poleceń zapłaty – uczestnicy: banki, odbiorcy (wierzyciele),
- moduł awaryjnego kopiowania plików BIF – uczestnicy: banki,
- moduł do obsługi reklamacji BILIX – uczestnicy: banki oferujące usługę BILIX,
- moduł do przenoszalności rachunków/usług płatniczych – uczestnicy: banki.

Dostęp do usługi OGNIVO realizowany jest poprzez Internet i jest możliwy po uzyskaniu niekwalifikowanego certyfikatu KIR S.A. oraz wprowadzeniu danych użytkownika do aplikacji. Obecnie z usługi korzysta 50 banków oraz centrala ZUS wraz z 42 oddziałami, Poczta Polska i KIR S.A.

W I półroczu 2010 r. obroty brutto KIR S.A. w systemie ELIXIR wyniosły 1.563,5 mld zł (w poprzednim półroczu 1.614,5 mld zł, co oznacza spadek o 3,2%) przy 652,8 mln zrealizowanych zleceń (w poprzednim półroczu 640,2 mln, co oznacza wzrost o 2%). Średnia dzienna liczba transakcji w systemie ELIXIR w omawianym okresie wyniosła 5,22 mln (4,93 mln w II półroczu 2009 r.), tj. zwiększyła się o 6%. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2007 – 2010 przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2003 – 2010 (I półrocze)



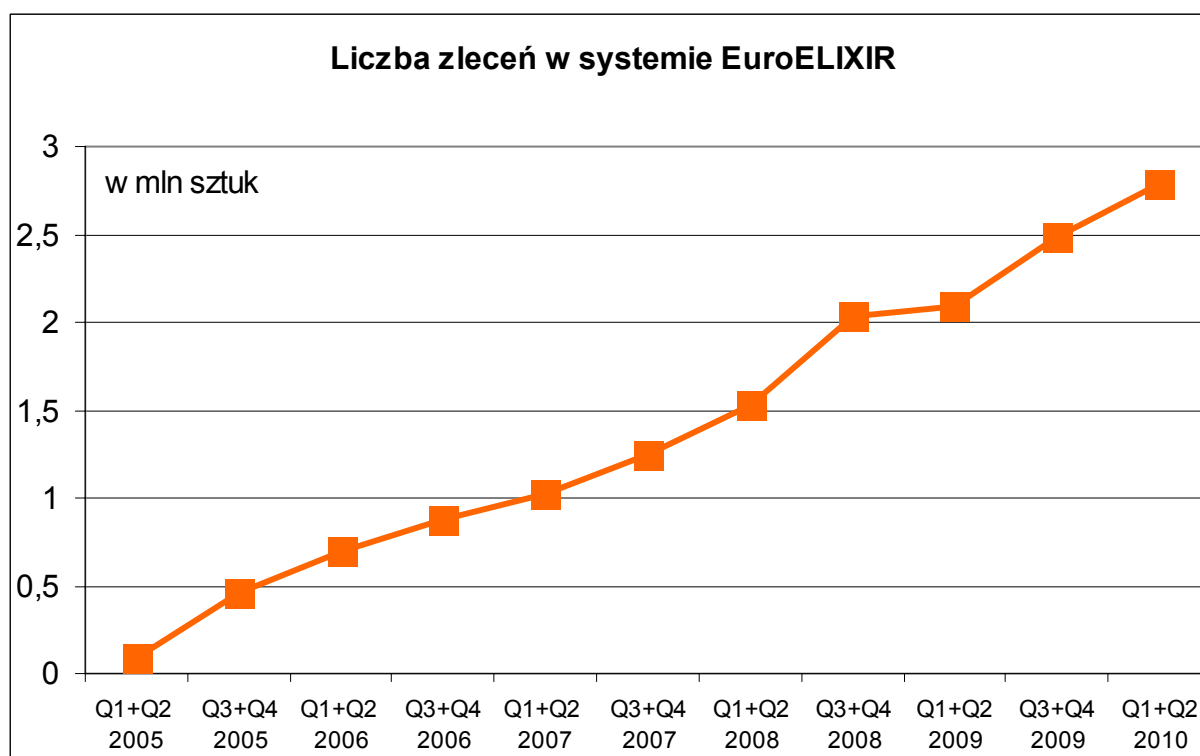
Zlecenia uznaniowe stanowiły 99,5% obrotów, obciążeniowe natomiast tylko 0,5%.

W I półroczu 2010 r. obroty brutto w systemie ELIXIR w podziale wg sesji rozrachunkowych w systemach SORBNET i SORBNET-EURO kształtowały się następująco:

- sesja poranna - 42,9% (w poprzednim półroczu 43,1%),
- sesja popołudniowa - 37,6% (w poprzednim półroczu 37,2%),
- sesja wieczorna - 19,5% (w poprzednim półroczu 19,7%).

W I półroczu 2010 r. w systemie EuroELIXIR kontynuowana była tendencja wzrostowa zarówno w zakresie liczby, jak i wartości rozliczanych płatności. Wartość obrotów w tym systemie w I półroczu 2010 r. wyniosła 13,416 mld euro (wzrost o 15% w stosunku do poprzedniego półroczu) przy 2.784.615 transakcjach, co daje średnią dzienną liczbę transakcji w wysokości 22.100 zleceń. W porównaniu do 2.484.723 transakcji w poprzednim półroczu oznacza to wzrost wolumenu o ok. 12%. Liczba płatności transgranicznych otrzymanych wyniosła 1.934.963, co stanowiło ok. 69% udziału w ogólnej liczbie zleceń zrealizowanych w systemie. Wolumen zleceń transgranicznych wysłanych z systemu wyniósł 613.066, co stanowiło ok. 22% wszystkich zleceń. W porównaniu do 554.287 transakcji wysłanych z systemu w poprzednim półroczu oznacza to wzrost o ok. 11%. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2007 – 2010 przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2005 – 2010 (I półrocze)



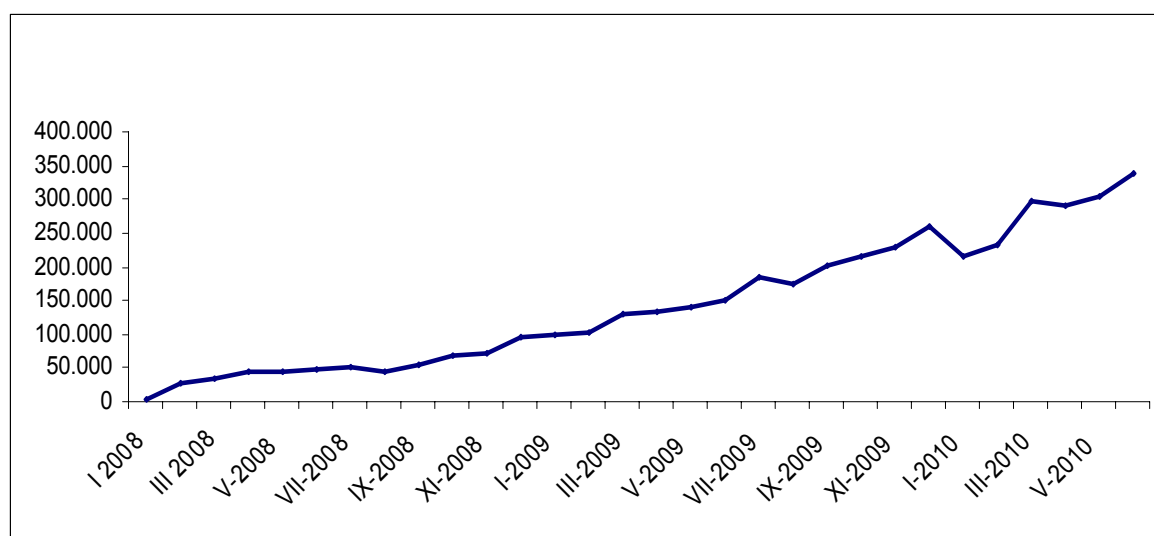
W zakresie dotyczącym transakcji SEPA w I półroczu 2010 r. kontynuowany był, odnotowany w ostatnich miesiącach 2009 r., dynamiczny wzrost udziału tych transakcji w całości płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR. Wyraźny wzrost nastąpił w marcu br., kiedy udział liczby transakcji SEPA w transakcjach w systemie EuroELIXIR wyniósł 60,09%, a w ostatnim miesiącu półrocza, tj. w czerwcu 2010 r., wyniósł 62,19 %. Udział wartości transakcji SCT w wartości wszystkich płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR wyniósł 66,9%.

W okresie od uruchomienia obsługi SCT w Polsce, tj. od stycznia 2008 r. do czerwca 2010 r., w systemie EuroELIXIR zrealizowano 4.285.202 przelewy w standardzie SEPA o łącznej wartości 22.694,8 mln euro, w tym w I półroczu 2010 r. 1.673.955 przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości 8.677,9 mln euro, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o 31,9% i 34,7%. W samym czerwcu 2010 r. w systemie EuroELIXIR zrealizowanych zostało ponad 339.303 polecenia przelewu SEPA, co stanowi najwyższą miesięczną liczbę poleceń przelewu SEPA zrealizowanych w systemie EuroELIXIR od momentu uruchomienia obsługi tego instrumentu.

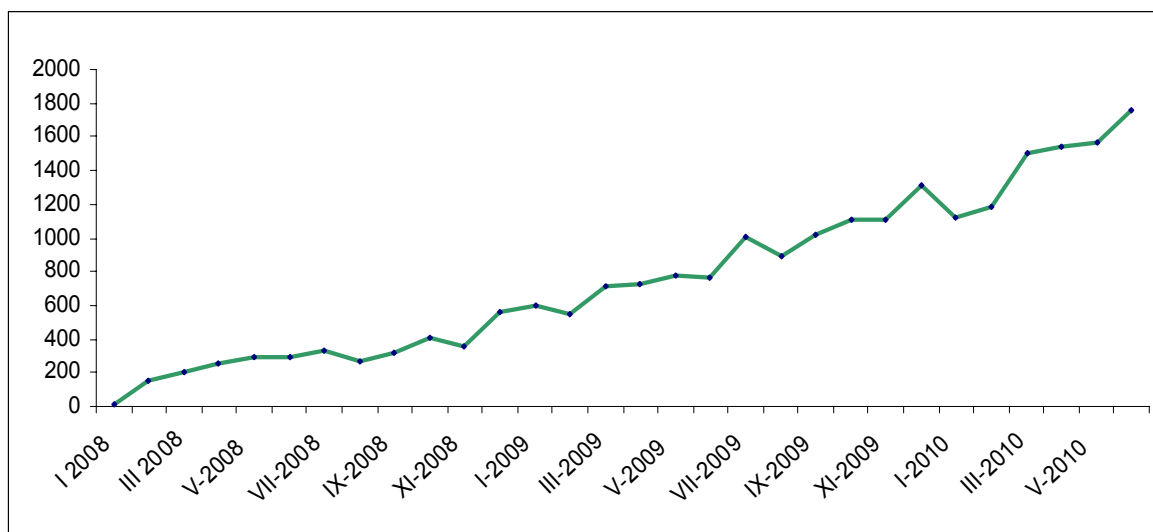
Do grona uczestników rozliczeń SEPA CT w ramach systemu EuroELIXIR w I półroczu 2010 r. dołączył DZ Bank Polska S.A., zaś zainteresowanie przystąpieniem do rozliczeń SEPA CT w systemie EuroELIXIR w 2010 r. zgłosiły ponadto kolejne banki.

Trend odnoszący się do liczby i wartości transakcji SCT od dnia 28 stycznia 2008 r. odzwierciedlają odpowiednio wykresy 5 i 6 przedstawiające dane nt. obrotu tymi transakcjami w systemie EuroELIXIR.

Wykres 5. Liczba transakcji SEPA w systemie EuroELIXIR



Wykres 6. Wartość transakcji SEPA w systemie EuroELIXIR (w mln euro)



IV. PRZYGOTOWANIA NBP I POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO DO SEPA

W I półroczu 2010 r. działania związane z wprowadzaniem paneuropejskich instrumentów płatniczych w Polsce koncentrowały się głównie na monitorowaniu uruchomionego w dniu 28 stycznia 2008 r. paneuropejskiego polecenia przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT) oraz funkcjonowania instrumentów SEPA w krajach UE.

Uczestnikami systemu polecenia przelewu SEPA w czerwcu 2010 r. były 24 banki polskie (oraz 2 oddziały instytucji kredytowych), w tym kilka największych banków o istotnym wolumenie transakcji w euro w Polsce.

NBP jest bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla dwunastu banków, które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer za pośrednictwem NBP. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR w KIR S.A. Rozrachunek SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

W omawianym okresie przedstawiciele NBP i polskiego środowiska bankowego brali udział w spotkaniach i dyskusjach w ramach gremiów działających przy ZBP, m.in. w ramach Forum Koordynatorów SEPA, ciała koordynującego działania operacyjne w poszczególnych bankach, oraz grup roboczych SEPA Polska. Efektem ww. współpracy jest podjęcie przez Zarząd ZBP uchwały w sprawie przyjęcia rewizji Krajowego Planu Implementacji i Migracji SEPA. Plan został uzupełniony o dwa istotne elementy: ścieżkę implementacyjną poszczególnych instrumentów, obrazującą w szczególności podejście polskiego sektora bankowego do wdrażania SCT, SEPA Direct Debit i kart płatniczych zgodnych ze standardami SEPA oraz problematykę podejścia do daty końcowej migracji na instrumenty SEPA. Uwzględniono również ewolucję SEPA w kierunku płatności on-line oraz płatności mobilnych.

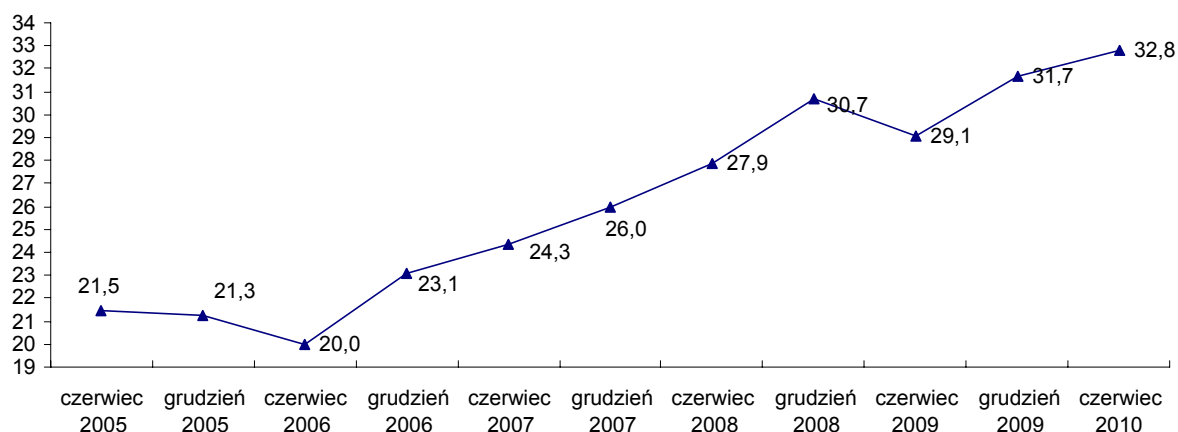
V. POZIOM ROZWOJU OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W POLSCE

Poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce jest jednym z najważniejszych mierników rozwoju systemu płatniczego, dlatego DSP od II półrocza 2006 r. włącza to zagadnienie do prezentowanego materiału.

W niniejszym rozdziale przedstawione zostały trzy podstawowe i najbardziej ogólne wskaźniki rozwoju obrotu bezgotówkowego (liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych, średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w ciągu półrocza, udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1).

Pierwszy z analizowanych wskaźników to liczba rachunków bankowych osób fizycznych. Z uwagi na to, że posiadanie rachunku bankowego jest konieczne dla korzystania z instrumentów obrotu bezgotówkowego, wskaźnik ten ma podstawowe znaczenie dla rozwoju systemu płatniczego. Wg danych z Departamentu Statystyki NBP, liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (bez książeczek oszczędnościowych) od początku 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres 7. Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (w mln) w okresie 2005 – 2010 (I półrocze)



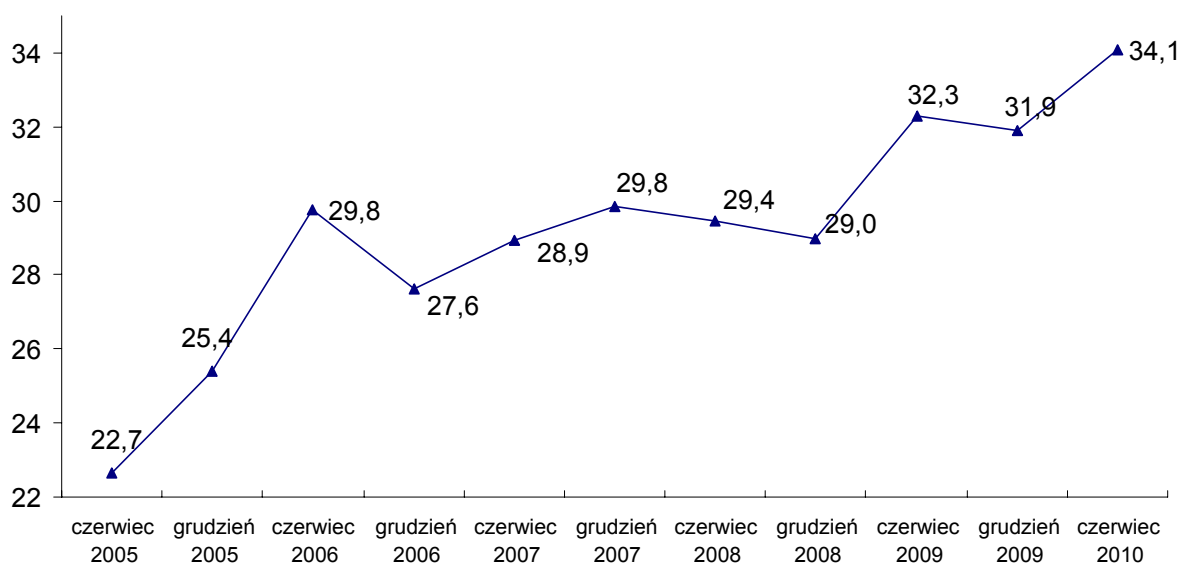
Na przestrzeni ostatnich lat (od czerwca 2006 r.) widać wyraźny wzrost liczby rachunków bankowych, co jest bardzo pozytywną tendencją. Porównanie stanu z czerwca 2006 r. (20 mln) ze stanem z czerwca 2010 r. (32,8 mln) wskazuje na wzrost liczby rachunków bankowych o 12,8 mln, czyli o 59,9%.

W okresie styczeń – czerwiec 2010 r. przyrost liczby rachunków bankowych wyniósł 1,1 mln, czyli 3,5 %. Przyrost liczby rachunków bankowych ma również istotne, pozytywne znaczenie z punktu widzenia wzrostu ubankowienia polskiego społeczeństwa oraz ograniczenia wykluczenia finansowego. Zgodnie z wynikami dwóch niezależnych badań,

przeprowadzonych przez NBP w 2009 r., udział osób posiadających dostęp do własnego lub wspólnego konta w banku lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-kredytowej wyniósł 77% - 78%, co stanowi duży wzrost w stosunku do wyników badań przeprowadzonych w latach wcześniejszych (w 2006 r. ubankowienie w Polsce szacowano na 48%, w 2007 r. na 68,4%).

W związku z tym, że samo posiadanie rachunku nie jest jednoznaczne z aktywnym z niego korzystaniem, wskaźnik liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych nie jest wystarczający dla przedstawienia ogólnego stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce. Dla bardziej precyzyjnego określenia tego stanu wskazane jest pokazanie liczby transakcji bezgotówkowych przeprowadzanych średnio na jednym rachunku bankowym, czyli liczby operacji bezgotówkowych podzielonych przez liczbę rachunków bankowych. Wskaźnik ten jest w rzeczywistości wyższy od faktycznej aktywności posiadacza rachunku, ponieważ z ogólnej liczby przelewów realizowanych zarówno w obrocie międzybankowym, jak i międzyoddziałowym, nie ma możliwości wyodrębnienia płatności osób fizycznych od płatności związanych z obrotem gospodarczym. Niemniej jednak takie ujęcie jest przydatne do pokazania obrazu aktywności przeciętnego posiadacza rachunku bankowego i dostarcza kolejnych danych niezbędnych do bardziej precyzyjnego określenia stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce. W okresie od czerwca 2005 r. do grudnia 2010 r. liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w ciągu danego półrocza przedstawia się następująco:

Wykres 8. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie 2005-2010 (I półrocze)

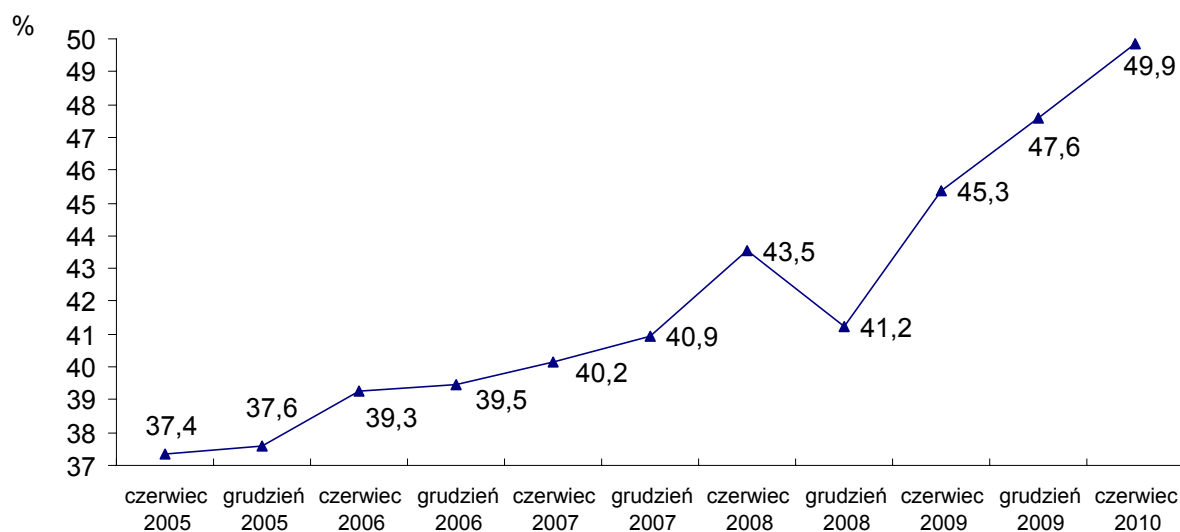


W I połowie 2010 r. w porównaniu do II półrocza 2009 r. prezentowany wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wyraźnie wzrósł z poziomu 31,9 do

poziomu 34,1, czyli o 6,8%. Zatem wzrostowi liczby rachunków bankowych o 1,1 mln, czyli o 3,5% towarzyszył wzrost aktywności w przeliczeniu na 1 rachunek. Oznacza to, że nie tylko przybyło rachunków bankowych, ale zwiększyła się również aktywność ich posiadaczy.

Trzecim analizowanym parametrem jest udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, który obejmuje pieniądź gotówkowy oraz depozyty *a vista*. W omawianym okresie wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres 9. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1



Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 wzrósł w okresie I półrocza 2010 r. z 47,6% w grudniu 2009 r. do 49,9% w czerwcu 2010 r. W okresie objętym powyższym wykresem rysuje się pozytywny trend wzrostu udziału depozytów gospodarstw domowych w M1, wskazując tym samym na spadek ilości gotówki w tym agregacie.

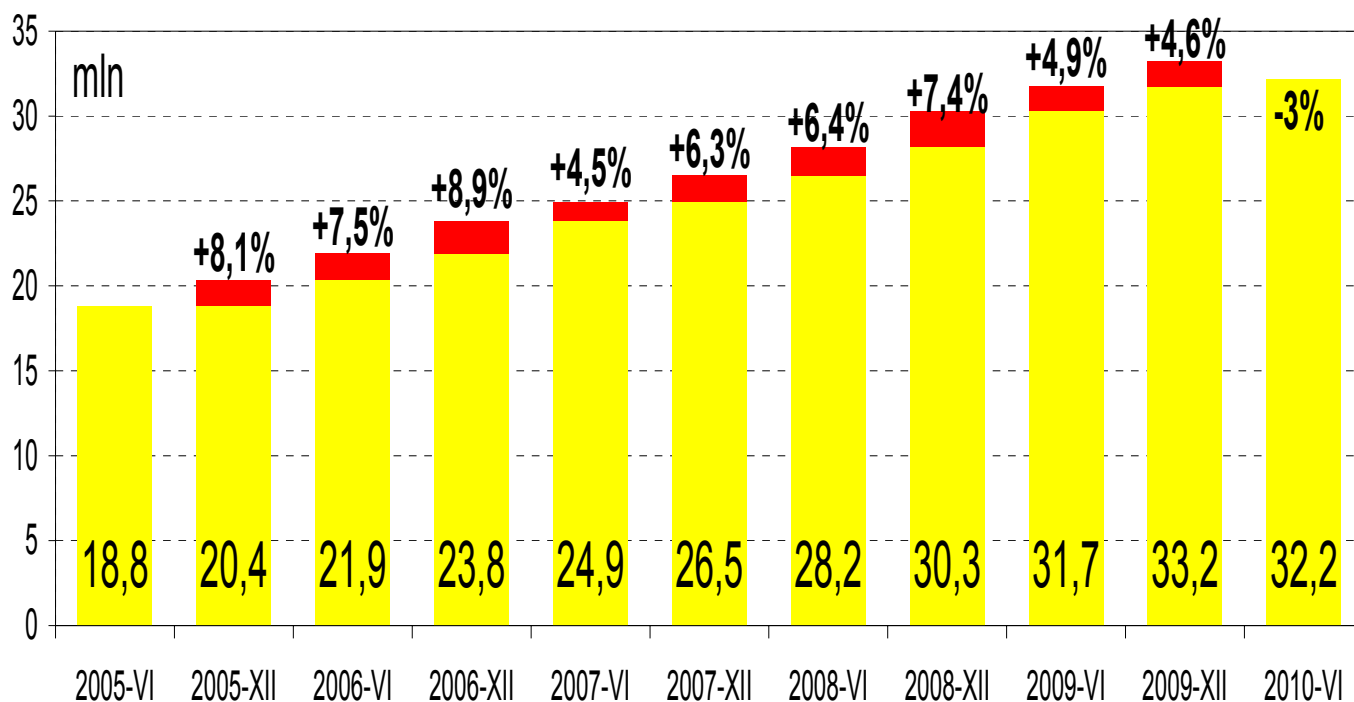
Podsumowując, można stwierdzić, że w I półroczu 2010 r. poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce, ujęty wg wyżej przedstawionych wskaźników, jest nadal relatywnie niewielki (32,8 mln rachunków, 34,1 transakcji przypadających na jeden rachunek w ciągu półrocza, 49,9% udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1). Jednakże we wszystkich powyżej przedstawianych wskaźnikach obserwuje się stały, choć powolny wzrost.

VI. KARTY PŁATNICZE

W I półroczu 2010 r. na rynku kart płatniczych zaszły następujące zmiany:

- 1) Po raz pierwszy od wielu lat nastąpił spadek liczby wydanych kart płatniczych. Wg stanu na koniec czerwca 2010 r. na rynku było 32,2 mln kart wydanych przez banki, co oznacza spadek w ciągu półrocza ich ogólnej liczby o 3% (wykres 10).

Wykres 10. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od czerwca 2005 r.



- 2) Wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych), przy jednoczesnym spadku ich wartości. W I półroczu 2010 r. kartami zrealizowano 742,9 mln transakcji o wartości 167,8 mld złotych, co oznacza wzrost liczby transakcji w stosunku do II półrocza 2009 r. o 2,6% i spadek wartości transakcji o 2,7%.
- 3) Znacznie spadła liczba kart kredytowych (o ponad 1,2 mln sztuk, czyli o 11,4% w porównaniu do grudnia 2009 r.).

Spadek liczby kart kredytowych wynika ze zmiany polityki banków w zakresie ich wydawania i obsługi, tzn. zaostrzenia kryteriów dotyczących zarówno wydawania nowych kart i przyznawania nowych limitów, jak i obsługi kart już wydanych. Banki zaczęły poddawać dotychczasowych klientów procesowi bardziej rygorystycznej weryfikacji pod kątem ich zdolności kredytowej. Ponadto klienci zostali poproszeni o dostarczenie aktualnych zaświadczeń o wysokości dochodów, przyznane wcześniej limity były obniżane, a ponadto były podejmowane decyzje o odmowie wydania nowej karty w

przypadku gdy termin ważności poprzedniej już się skończył. W niektórych bankach, w wyniku weryfikacji bazy klientów, zamykane były karty „nieaktywne”, co było szczególnie widoczne w bankach, które jako kluczowy rynek w strategii sprzedaży wybrały rynek *consumer finance*. Wpływ na te działania miały dwa główne czynniki. Po pierwsze, wzrastała we wcześniejszych miesiącach znacząco wartość zadłużenia na kartach kredytowych (z 10,8 mld zł w grudniu 2008 r. do 14,8 mld zł w grudniu 2009 r., utrzymując ten sam poziom w czerwcu 2010 r.), w tym wartość tzw. „złych kredytów” wynikających z braku spłaty kredytu w terminie. Wynikało to z jednej strony z wcześniejszego bardziej liberalnego wydawania tych kart przez banki, tj. osobom o niższych poziomach zdolności kredytowej i mniejszej wiedzy o ryzykach wynikających z korzystania z kart kredytowych niż klienci wcześniej posiadający karty kredytowe, z drugiej zaś strony z częstszego niż wcześniej wykorzystywania przez klientów banków kredytu z takich kart w sytuacji kryzysu finansowego i mniejszych możliwości zaciągnięcia przez klientów w bankach innego rodzaju kredytu. Po drugie, pewien wpływ na powyższe działania banków, a w efekcie zmniejszenie liczby kart kredytowych, miała również Rekomendacja T, dotycząca zarządzania ryzykiem detalicznych ekspozycji kredytowych, wydana w lutym 2010 r. przez Komisję Nadzoru Finansowego.

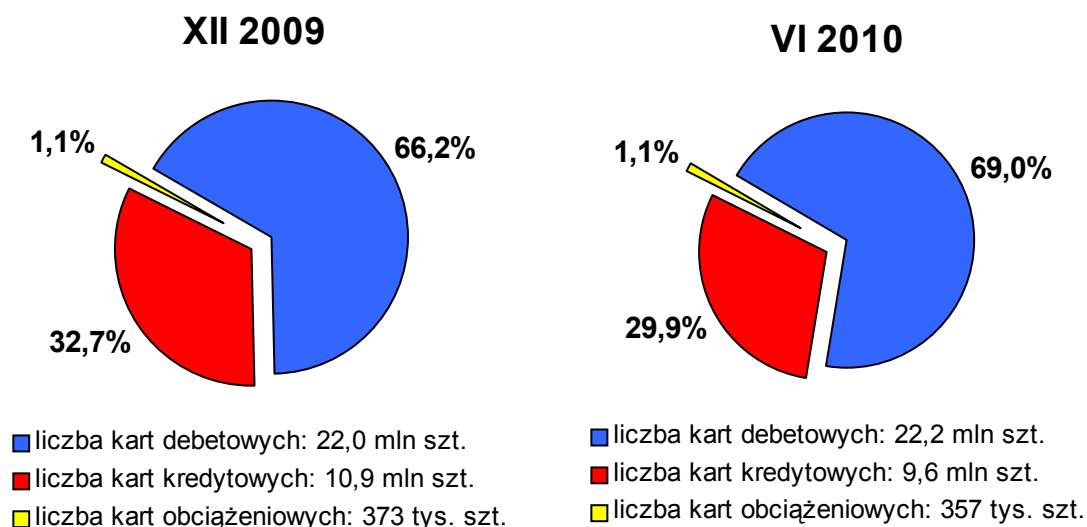
Główne postanowienia Rekomendacji mające wpływ na rynek kart kredytowych to m.in.:

- ograniczenie maksymalnego poziomu relacji zobowiązań kredytowych do 50% dochodów netto (65% dla klientów z zarobkami powyżej średniej krajowej),
- konieczność przyjmowania limitów kart kredytowych i limitów kredytów odnawialnych do wyliczania zdolności kredytowej (nawet jeżeli nie są w pełni wykorzystywane),
- obowiązek korzystania z baz danych zawierających informacje o poziomie zadłużenia klientów i historii spłat,
- wymagania w zakresie dostarczania przez klientów dokumentów niezbędnych do oceny zdolności kredytowej (m.in. aktualność dokumentów o wielkości dochodów klienta).

Ponadto klienci, zainteresowani uzyskaniem kredytu bankowego, sami rezygnowali z dotychczas przyznanych kart kredytowych, bardzo często niewykorzystywanych lub w niewielkim stopniu wykorzystywanych, w celu zwiększenia swojej zdolności kredytowej, zwłaszcza w sytuacji ubiegania się o inny kredyt, np. hipoteczny.

Udział poszczególnych rodzajów kart w liczbie wydanych kart przedstawia wykres 11.

Wykres 11. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec grudnia 2009 r. oraz na koniec czerwca 2010 r.



- 4) Nadal na rynku dominują karty oparte na technologii paska magnetycznego, których udział w ogólnej liczbie kart płatniczych wyniósł na koniec czerwca 2010 r. 64,9%. Systematycznie rośnie jednak liczba kart w standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Na koniec czerwca 2010 r. stanowiły one 34,8% wszystkich kart, natomiast na koniec grudnia 2009 r. ich udział wynosił 24,1%.
- 5) Na koniec czerwca 2010 r. na rynku było 235,8 tys. terminali POS, co oznacza, że w ciągu ostatnich sześciu miesięcy odnotowano wzrost ich liczby aż o 9,4%.
- 6) Zaobserwowano również wzrost liczby bankomatów. Na koniec czerwca 2010 r. posiadacze kart mieli dostęp do 16.205 bankomatów na terenie kraju, co oznacza wzrost w porównaniu do grudnia 2009 r. o 2%. Oprócz banków rozwijających własne sieci bankomatów, coraz większą liczbę bankomatów posiadają niebankowi operatorzy, np. Euronet Polska Sp. z o.o., Cash4You (Diebold Poland Sp. z o.o.), eCard S.A, eService S.A. W ostatnim okresie międzynarodowe organizacje płatnicze zdecydowały o obniżeniu opłaty interchange od transakcji bankomatowych (opłata uzyskiwana przez właściciela bankomatu za transakcję dokonaną przez klienta „obcego” banku). Od 1 kwietnia 2010 r. MasterCard obniżył dotychczasową wysokość opłaty 3,50 zł do poziomu 1,20-1,60 zł, natomiast VISA od 1 maja 2010 r. obniżyła opłatę z 3,50 zł do 1,30 zł. Decyzje te przyczyniły się do zmiany polityki banków, w wyniku czego coraz więcej banków oferuje swoim klientom możliwość bezpłatnego korzystania ze wszystkich bankomatów w Polsce. Z drugiej strony niezależni operatorzy bankomatów, dla których

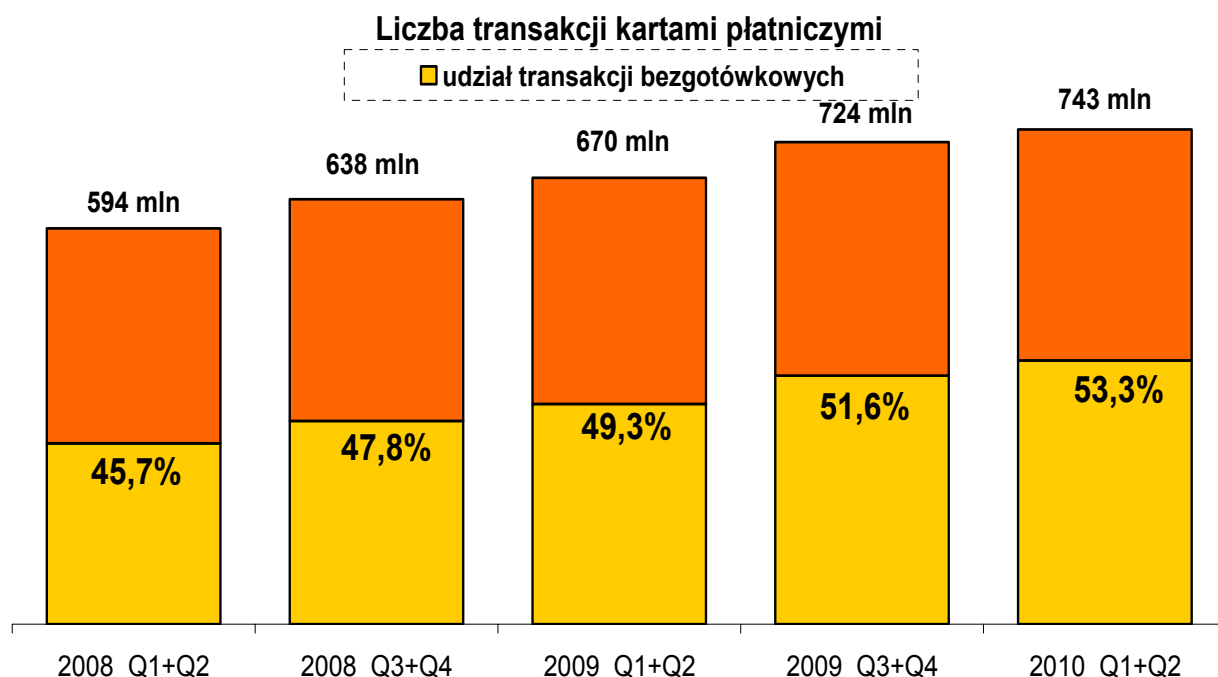
opłata interchange stanowiła główne źródło przychodów, wyrazili negatywne stanowisko wobec tych obniżek, argumentując, że decyzja ta niekorzystnie wpłynie na dalszy rozwój sieci bankomatów w Polsce. Interesującym zjawiskiem na rynku bankomatów w Polsce jest zainstalowanie w jednym z banków (Banku Polskiej Spółdzielczości) pierwszych bankomatów, które wykorzystują dla identyfikacji klienta technologię biometryczną, tj. skanowanie indywidualnego układu naczyń krwionośnych w palcach.

- 7) Systematycznie wzrasta zainteresowanie usługą cash back, która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki w ponad 20 tys. punktów handlowych przy okazji płacenia kartą. W I półroczu 2010 r. dokonano 537 tys. transakcji cash back o łącznej wartości 56 mln zł, co oznacza wzrost w stosunku do II półrocza 2009 r. odpowiednio o 37% i 31%. W porównaniu do liczby wypłat z bankomatów (331,2 mln w I półroczu 2010 r.) suma transakcji cash back stanowi jedynie 0,16% liczby transakcji wypłaty gotówki w bankomatach.

Zasygnalizowane powyżej tendencje wskazują, że rynek kart płatniczych należy do najbardziej dynamicznie rozwijających się rynków usług bankowych. Zbierane przez NBP dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż pomimo faktu, że nastąpił spadek liczby wydanych kart płatniczych (głównie kart kredytowych), wzrasta liczba i wartość transakcji bezgotówkowych. Według danych przekazanych przez banki, w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego, a więc do I półrocza 2009 r., liczba transakcji bezgotówkowych wzrosła o 19,7%, a ich wartość o 14,3%. Zmienia się wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej realizowanej kartą, w I półroczu 2010 r. średnia wartość transakcji wyniosła 105 zł, podczas gdy pięć lat wcześniej, w I półroczu 2005 r., wynosiła 121 zł. Oznacza to zmianę zachowania posiadaczy kart, którzy coraz częściej płacą kartami za codzienne zakupy, nawet za niewielkie wydatki. Dla porównania średnia wartość transakcji w bankomacie wyniosła 365 zł, a w I półroczu 2005 r. wynosiła 303 zł.

Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2010 r. stanowi 53,3% (wykres 12). Pod względem wartości transakcji udział ten jest mniejszy, tylko 24,8% całkowitej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi stanowiły transakcje bezgotówkowe. W analogicznym okresie roku ubiegłego wskaźniki te wynosiły odpowiednio 49,3% i 23%.

Wykres 12. Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.



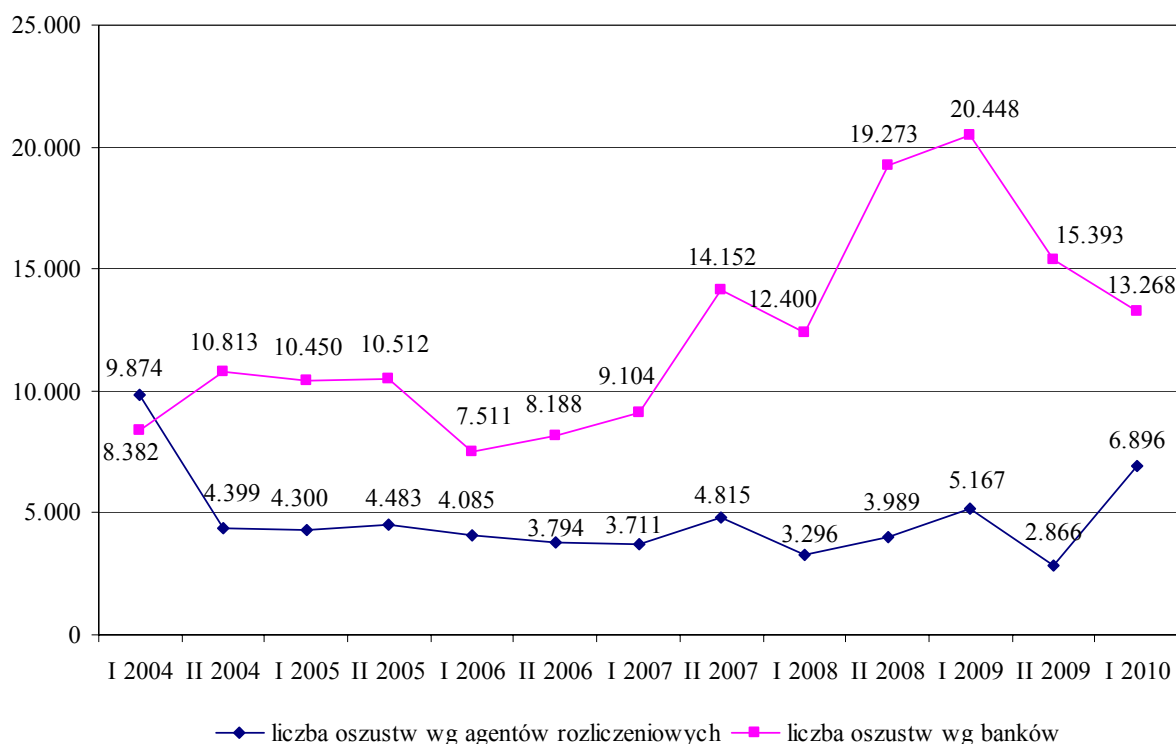
Widoczny jest zatem stały wzrost udziału transakcji bezgotówkowych we wszystkich transakcjach dokonywanych kartami.

VII. OSZUSTWA W ZAKRESIE ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH PRZEPROWADZANYCH ZA POŚREDNICTWEM BANKÓW

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że dokonano 6.896 operacji oszukańczych kartami płatniczymi na kwotę 5.810.630 zł, co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 141%, a ich wartości o 89%. Wzrost liczby i wartości transakcji oszukańczych jest wynikiem zwiększenia realizacji transakcji oszukańczych kartami w transakcjach Internet/MOTO, jak również kartami sfałszowanymi. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowią 0,015 % ogólnej wartości transakcji kartami płatniczymi rozliczanych przez poszczególnych agentów.

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki.

Wykres 13. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2004 – 2010



Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi wraz z PIN-kodem lub sfalszowanymi oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych najbardziej niebezpieczne, choć mało liczne, są oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie stwierdzono 424 takie przypadki w porównaniu do 191 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zwiększyła się z 6.285 zł do 29.152 zł.

W I półroczu 2010 r. dokonano 10 transakcji oszukańczych z wykorzystaniem czeków, w porównaniu do 14 w II półroczu 2009 r.

Na podkreślenie zasługuje fakt braku odnotowania jakichkolwiek incydentów związanych z poleceniem zapłaty od początku funkcjonowania tego produktu, co potwierdza tezę, że jest to bardzo bezpieczny instrument płatniczy.

VIII. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ NBP W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMAMI PŁATNOŚCI ORAZ SYSTEMAMI AUTORYZACJI I ROZLICZEŃ PROWADZONYMI PRZEZ NIEBANKOWYCH AGENTÓW ROZLICZENIOWYCH

Realizowane w I półroczu 2010 r. przez DSP zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikają z przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, jak również z ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych.

W kwietniu 2010 r. Prezes NBP wydał zgodę na wprowadzenie przez KIR S.A. zmian w zasadach funkcjonowania systemu EuroELIXIR. Zmiany te dotyczyły planowanego wprowadzenia w systemie EuroELIXIR możliwości wymiany międzysystemowych płatności transgranicznych w ramach EACHA.

W maju 2010 r. Prezes NBP wydał również zgodę na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu autoryzacji i rozliczeń prowadzonego przez firmę eCard S.A. Celem tych zmian było umożliwienie rozliczania przez eCard S.A. także transakcji realizowanych w terminalach POS (dotychczas eCard S.A. rozliczała głównie transakcje internetowe).

Ponadto działania nadzorcze NBP skupiały się na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności wysokokwotowych na podstawie otrzymywanych danych oraz poprzez śledzenie tendencji zarówno pod względem wolumenów, jak i dotyczącym poszczególnych podmiotów – uczestników systemów płatności. Na podstawie danych (m.in. o liczbie zleceń) prowadzone są analizy i badania służące identyfikacji wydajności danych systemów oraz ich maksymalnego obciążenia. Działania te zmierzają do usprawnienia procesu pełnienia funkcji nadzorczych i umożliwiają zarówno szybsze reagowanie na niespodziewane odchylenia, jak również wyjaśnianie ich przyczyn. Wyniki analiz są porównywane z wymaganiami określonymi dla poszczególnych systemów prowadzonych przez NBP.

Departament Systemu Płatniczego NBP zbierał i analizował również dane statystyczne dotyczące rynku kart płatniczych (dane od wydawców kart płatniczych oraz od agentów rozliczeniowych). Dane te zbierane są na podstawie przepisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz odpowiednich rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy. NBP zbierał również dane statystyczne na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez podmioty uczestniczące w rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych danych niezbędnych do dokonywania przez Narodowy Bank Polski oceny funkcjonowania rozliczeń pieniężnych i rozrachunków międzybankowych. Podmiotami objętymi przepisami

ww. rozporządzenia są spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wykonywania i pośrednictwa w realizowaniu przekazów pieniężnych krajowych i zagranicznych (np. Western Union, MoneyGram), przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą polegającą na pośredniczeniu w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe (np. BillBird S.A., Żabka Polska S.A., PayTel Sp. z o. o., TransKasa itp.).

W zakresie dotyczącym firm przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, z danych na koniec czerwca 2010 r. wynika, że funkcjonowało 169 podmiotów (w grudniu 2009 r. było 213 takich podmiotów), które dysponowały siecią 13 706 punktów (13 904 w grudniu 2009 r.). W I półroczu 2010 r. przyjęły one 31,3 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości ponad 4,9 mld zł. Oznacza to wzrost liczby transakcji w porównaniu do II półroczu 2009 r. o 3%, a wartości o 20%.

Zaobserwowana w poprzednich okresach sprawozdawczych konsolidacja rynku podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe była kontynuowana również w I półroczu 2010 r. Zebrane dane statystyczne wskazują systematycznie, że co roku zmniejsza się liczba firm drobnych, co przy jednoczesnych większych obrotach oznacza przejmowanie rynku przez coraz większe podmioty, dysponujące coraz większą siecią punktów przyjmowania opłat. Wzrost liczby transakcji w analizowanych podmiotach wskazuje, że na rynku nadal istnieje społeczne zapotrzebowanie na tańsze sposoby opłacania rachunków przy użyciu gotówki.

IX. SYSTEMY ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

a) System kdpw_stream prowadzony przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

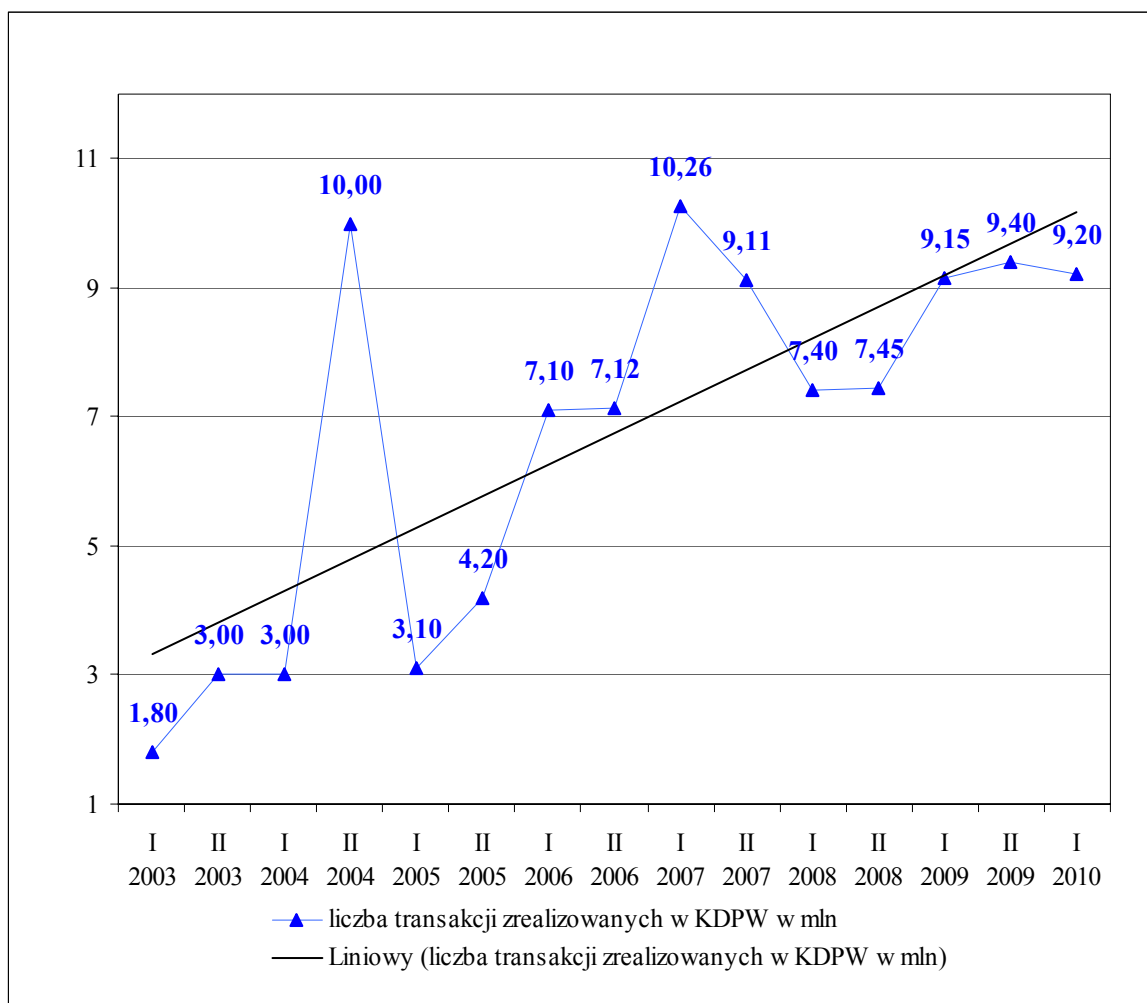
W I półroczu 2010 r. w systemie kdpw_stream prowadzonym przez KDPW S.A. wprowadzono następujące zmiany:

- uruchomienie z dniem 7 marca 2010 r. tzw. technicznych kont pomocniczych do kont depozytowych prowadzonych przez KDPW S.A. oraz uczestników KDPW, na których dokonuje się rejestracji praw do akcji nowej emisji niebędących papierami wartościowymi, a także jednostkowych praw poboru do czasu spełnienia przesłanek dematerializacji,
- wejście w życie z dniem 31 maja 2010 r. zmian w Regulaminie KDPW dotyczących systemu zabezpieczenia płynności rozliczeń transakcji zawieranych na rynku regulowanym. Na mocy tych zmian, w przypadku gdy środki zgromadzone w KDPW

S.A. w ramach systemu gwarantowania rozliczeń transakcji okażą się niewystarczające do przeprowadzenia rozrachunku transakcji niewypłacalnego uczestnika rozliczającego, KDPW S.A. będzie uprawniony do wykorzystania środków, stanowiących kapitał własny spółki KDPW_CLEARPOOL, na przeprowadzenie rozrachunku tych transakcji.

W I półroczu 2010 r. KDPW S.A. rozliczył 9.193.971 transakcji na łączną wartość 3.822,8 mld zł (w II półroczu 2009 r. odpowiednio 9.439.320 transakcji o wartości 2.731,1 mld zł).

Wykres 14. Liczba transakcji zrealizowanych w KDPW w latach 2003 - 2010



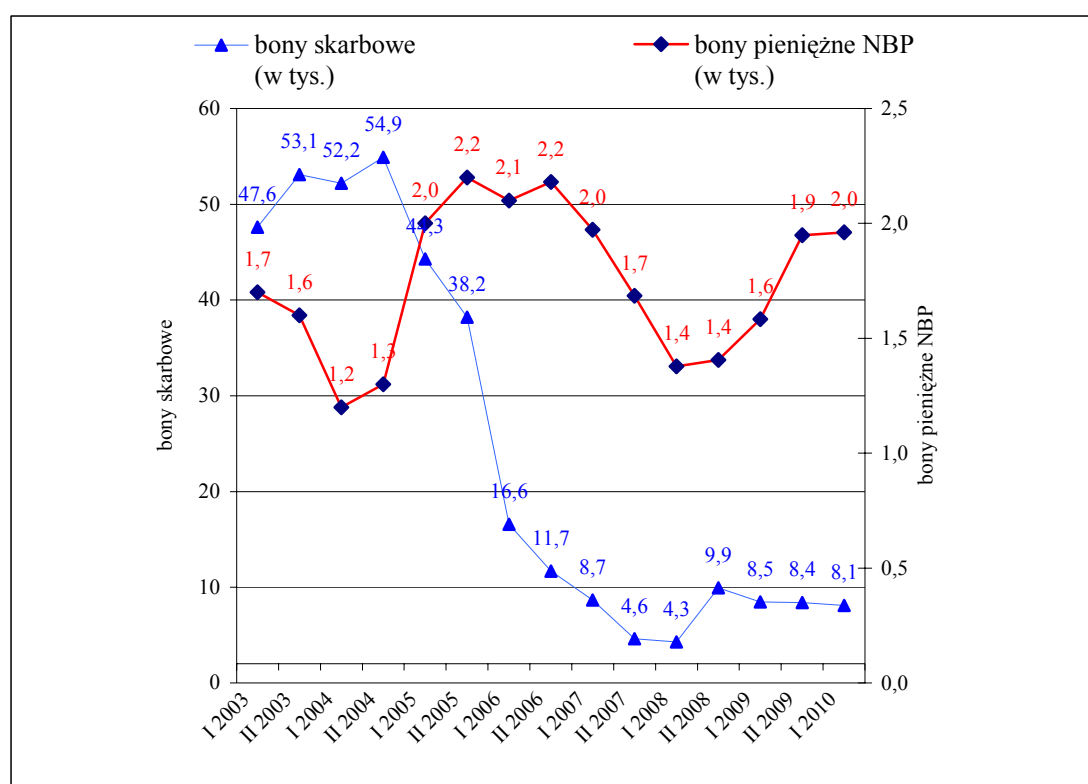
b) Systemy SKARBNET i SEBOP obsługujące Rejestr Papierów Wartościowych

W I półroczu 2010 r. w systemach SKARBNET i SEBOP obsługujących Rejestr Papierów Wartościowych prowadzony w NBP zaszyły zmiany w obszarze refinansowania banków. Uchwałą nr 7/2010 r. Zarządu NBP z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym oraz kredytem w ciągu dnia

przez Narodowy Bank Polski” rozszerzono listę papierów wartościowych akceptowanych przez NBP na zabezpieczenie kredytu technicznego o dłużne papiery wartościowe zdeponowane w KDPW S.A. emitentów innych niż Skarb Państwa i NBP.

W omawianym okresie Rejestr Papierów Wartościowych przetworzył 8.118 transakcji bonami skarbowymi o wartości 535,3 mld zł (w II półroczu 2009 r. 8.417 transakcji o wartości 662,7 mld zł) oraz 1.961 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 3.556,9 mld zł (w II półroczu 2009 r. 1.949 transakcje o wartości 2.470,3 mld zł).

Wykres 15. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2003 – 2010



X. ZAGADNIENIA PRAWNE DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO

1. Zarządzenie nr 15/2010 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 15 lipca 2010 r. w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych⁶

W I półroczu 2010 r. zakończył się proces konsultacji środowiskowych projektu zarządzenia w sprawie sposobu numeracji banków i rachunków bankowych. Zarządzenie to weszło w życie z dniem 2 sierpnia 2010 r. i zastąpiło dwa dotychczas obowiązujące zarządzenia, regulujące powiązane ze sobą obszary merytoryczne, tj. zarządzenie nr 5/2002 Prezesa NBP z dnia 6 maja

⁶ Dz. Urz. NBP Nr 9, poz. 9.

2002 r. w sprawie sposobu numeracji rachunków bankowych prowadzonych w bankach oraz zarządzenie nr 7/2002 Prezesa NBP z dnia 24 maja 2002 r. w sprawie sposobu numeracji banków i ich jednostek organizacyjnych.

2. Projekt ustawy implementującej do prawa polskiego dyrektywę 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego

W I półroczu 2010 r. kontynuowano prace nad projektem ustawy implementującej do prawa polskiego dyrektywę 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego. Ministerstwo Finansów w marcu 2010 r. przedstawiło kolejny projekt ustawy o usługach płatniczych implementującej do prawa polskiego ww. dyrektywę. Następnie, w kwietniu i maju 2010 r., w Rządowym Centrum Legislacji miały miejsce posiedzenia Komisji Prawniczej. Zgodnie z programem prac legislacyjnych Rady Ministrów na czerwiec - grudzień 2010 r., planuje się przyjęcie ww. projektu przez Radę Ministrów do końca września 2010 r. Zważywszy na brak implementacji ww. dyrektywy do polskiego porządku prawnego w wyznaczonym terminie (1 listopada 2009 r.), obowiązujące w Polsce regulacje prawne nie są spójne z regulacjami obowiązującymi w krajach, które tę dyrektywę już wdrożyły, co powoduje problemy np. w przypadku kosztów dotyczących przelewów transgranicznych nominowanych w euro. Według posiadanych przez DSP informacji, Polska jest jedynym krajem w UE, który nie wdrożył ww. dyrektywy.

3. Implementacja do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/44/WE⁷ z dnia 6 maja 2009 r. zmieniającej dyrektywę 98/26/WE w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych oraz dyrektywę 2002/47/WE w sprawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w odniesieniu do systemów powiązanych i do wierzytelności kredytowych

Dyrektywa 2009/44/WE weszła w życie w czerwcu 2009 r. i powinna zostać wdrożona do polskiego systemu prawnego do dnia 30 grudnia 2010 r. Przepisy implementujące tę dyrektywę do prawa polskiego powinny być stosowane od dnia 30 czerwca 2011 r.

W I półroczu 2010 r. w ramach NBP kontynuowano prace nad opracowaniem projektu ustawy implementującej ww. dyrektywę w części dotyczącej zmian dyrektywy 98/26/WE, zaś w Ministerstwie Finansów prowadzone są prace nad opracowaniem projektu ustawy implementującej ww. dyrektywę w części dotyczącej zmian dyrektywy 2002/47/WE. Po przekazaniu przez NBP do Ministerstwa Finansów projektu ustawy implementującej dyrektywę 2009/44/WE w części dotyczącej zmian dyrektywy 98/26/WE, Ministerstwo

⁷ Dz.U.UE L 146 z 10.6.2009, str. 37 i n.

przygotuje całościowy projekt aktu prawnego implementującego dyrektywę 2009/44/WE i rozpocznie właściwy proces legislacyjny.

4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (EMD II)

EMD II weszła w życie z dniem 30 października 2009 r. i powinna zostać wdrożona do polskiego porządku prawnego do dnia 30 kwietnia 2011 r. Głównym celem tej dyrektywy jest likwidacja przeszkód we wchodzeniu na rynek oraz ułatwienie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie emisji pieniądza elektronicznego instytucjom pieniądza elektronicznego. EMD II docelowo uchyli dyrektywę 2000/46/WE, której przepisy zostały zaimplementowane w ustawie z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych.

W I półroczu 2010 r. w Komisji Europejskiej, w ramach *E-Money Directive Transposition Group*, miały miejsce warsztaty implementacyjne dotyczące ww. dyrektywy, które poświęcone były m.in. kwestiom dotyczącym zakresu stosowania EMD II oraz emisji i możliwości wykupu pieniądza elektronicznego. We wrześniu 2010 r. Komisja Europejska zwróciła się do poszczególnych państw członkowskich o wyrażenie intencji odnośnie transponowania opcji narodowych zawartych w EMD II.

5. Inicjatywy regulacyjne UE w zakresie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

a) Projekt dyrektywy w sprawie harmonizacji prawa papierów wartościowych (*Securities Law Directive*),

W I półroczu 2010 r. Komisja Europejska rozpoczęła, w ramach Grup Ekspertów Państw Członkowskich, prace nad aktami prawnymi istotnymi z punktu widzenia infrastruktury rozliczeniowo-rozrachunkowej. Kluczowe znaczenie ma w tym zakresie projekt dyrektywy w sprawie harmonizacji prawa papierów wartościowych (*Securities Law Directive*), którego celem jest ujednoczenie podstawowych pojęć służących definiowaniu praw z papierów wartościowych zapisanych na rachunkach prowadzonych przez pośredników finansowych w różnych państwach członkowskich UE. W szczególności materia projektu dyrektywy ma obejmować regulacje prawne dotyczące:

- sposobu realizacji praw z papierów wartościowych zapisanych na rachunku w instytucji pośredniczącej,
- zasad nabywania i rozporządzania papierami wartościowymi,
- obowiązków instytucji pośredniczących,

- operacji na papierach wartościowych,
- zdarzeń korporacyjnych w różnych państwach członkowskich UE, jak też możliwości wyboru przez emitenta centralnego depozytu papierów wartościowych dla emisji papierów wartościowych w innym państwie członkowskim UE.

b) Projekt rozporządzenia wspólnotowego w sprawie infrastruktury rynku kapitałowego
(European Market Infrastructure Regulation, EMIR)

Następnym z ważnych projektów, nad którym rozpoczęła prace Komisja Europejska, jest projekt rozporządzenia wspólnotowego w sprawie infrastruktury rynku kapitałowego (*European Market Infrastructure Regulation, EMIR*). Podjęcie tej inicjatywy legislacyjnej wynika z przyjętego w dniu 20 października 2009 r. komunikatu Komisji Europejskiej pt. *"Ensuring efficient, safe and sound derivatives markets – Future Policy actions"*. Rozporządzenie nt. infrastruktury rynkowej będzie przewidywać rozliczanie wystandaryzowanych instrumentów pochodnych z rynku OTC przez partnera centralnego (*Central Counterparty, CCP*) oraz wprowadzanie obowiązku raportowania transakcji derywatami z rynków OTC do centralnych repozytoriów danych (*trade repositories, TR*). Ważnym elementem projektowanych przepisów będą, obejmujące CCP i TR, wymogi dotyczące bezpieczeństwa oraz efektywności działalności operacyjnej. W ramach regulacji zostaną także zharmonizowane zasady nadzoru i autoryzacji CCP i TR, jak też zostaną wprowadzone regulacje odnoszące się do kwestii niedyskryminacyjnego dostępu do podmiotów infrastruktury rynku kapitałowego, ciągłości działania, zarządzania ryzykiem oraz odpowiedniej segregacji aktywów.

Opisane w niniejszym punkcie inicjatywy znacząco rozbudują prawodawstwo UE w zakresie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, służąc przezwyciężeniu obecnych barier prawnych dla transgranicznego wymiaru usług posttransakcyjnych, w tym uzupełnieniu dotychczas fragmentarycznych regulacji w powyższym zakresie.

XI. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO

Platforma rozrachunku TARGET2-Securities

W dniu 17 lipca 2008 r. Rada Zarządzająca EBC podjęła decyzję w sprawie budowy przez Eurosystem transgranicznej platformy rozrachunku transakcji, których przedmiotem są papiery wartościowe – TARGET2-Securities (T2S). T2S będzie odpowiednikiem TARGET2 w zakresie rozrachunku papierów wartościowych. Projekt zakłada przejęcie, na zasadzie *outsourcingu*, funkcji rozrachunkowej od europejskich centralnych depozytów papierów wartościowych. Udział poszczególnych centralnych depozytów papierów wartościowych w projekcie jest dobrowolny. Celem T2S jest zapewnienie centralizacji funkcji rozrachunkowej

w UE, znaczne obniżenie kosztów oraz podniesienie efektywności rozrachunku papierów wartościowych, w szczególności transakcji transgranicznych. Uruchomienie T2S będzie miało doniosłe znaczenie dla rynku posttransakcyjnego w Europie zarówno w obszarze regulacyjnym, biznesowym, jak i operacyjnym.

Swój zamiar udziału w projekcie zgłosił KDPW S.A., który w dniu 10 lutego 2010 r. podpisał *Unilateral Undertaking*, tj. dokument, w którym została zadeklarowana wola przystąpienia do prac nad przyłączeniem do paneuropejskiej platformy rozrachunku transakcji T2S. KDPW S.A. wyraził w nim deklarację przeniesienia wykonywanej działalności rozrachunkowej na platformę T2S w zakresie transakcji rozliczanych w euro. Natomiast w zakresie rozrachunku transakcji w PLN wyrażono wolę dalszej analizy zasadności przeniesienia tej części działalności przy uwzględnieniu stanowiska NBP oraz perspektywy przystąpienia Polski do strefy euro. KDPW S.A. zadeklarował również podjęcie działań przyczyniających się do zmiany przepisów prawa uniemożliwiających w obecnym momencie przeniesienie rozrachunku na platformę T2S.

W wyniku złożenia tej deklaracji, KDPW S.A. przygotował dla EBC analizę wpływu T2S na system kdpw_stream, tzw. *Impact Analysis*, tj. materiał uwzględniający kwestie dotyczące obszarów wpływu T2S na prowadzony przez KDPW S.A. system, identyfikacji barier i ryzyk związanych z przystąpieniem KDPW S.A. do T2S oraz ramowy harmonogram prac adaptacyjnych.

Kluczową rolą NBP w tym zakresie jest zatem rozważenie, w razie zgłoszenia takiej potrzeby przez KDPW S.A., umożliwienia obsługi rozrachunku przetwarzanych przez kdpw_stream operacji dotyczących instrumentów finansowych w złotych w ramach T2S. Obecnie NBP prowadzi prace analityczne w zakresie zasadności i opłacalności budowy modułu dla obsługi rozrachunku ww. transakcji w złotych w T2S.

W dniu 26 stycznia 2010 r. NBP i KDPW S.A. powołali pod przewodnictwem KDPW S.A. Krajową Grupę Użytkowników (*National User Group*, NUG⁸) projektu T2S – NUG_PL. Grupa składa się z przedstawicieli KDPW S.A., NBP, podmiotów zrzeszających uczestników systemu kdpw_stream, banków depozytariuszy, banków deponentów oraz domów maklerskich. Dodatkowo, w roli obserwatorów, do uczestnictwa w pracach Grupy zostali

⁸ NUG jest ciałem wspomagającym powstawanie i wdrożenie T2S, stanowiącym forum współpracy między uczestnikami usług w zakresie rozrachunku papierów wartościowych na lokalnym rynku obrotu instrumentami finansowymi. Podstawę prawną tworzenia NUG stanowi decyzja Rady Prezesów EBC z dnia 26 kwietnia 2007 r. przewidująca obowiązkowe utworzenie NUG przez banki centralne strefy euro, jak również fakultatywne utworzenie NUG przez pozostałe banki centralne spoza strefy euro. NUG powołane zostały dotychczas we wszystkich krajach strefy euro, jak też w następujących krajach UE: w Danii, Estonii, na Litwie, w Polsce, Szwecji i Wielkiej Brytanii. Poza UE tego rodzaju grupy powołano w Norwegii i Szwajcarii.

zaproszeni przedstawiciele Ministerstwa Finansów, Komisji Nadzoru Finansowego oraz Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie S.A. Grupa powstała w celu umożliwienia udziału środowiska polskiego rynku kapitałowego w realizacji platformy T2S oraz ze względu na potrzebę dostosowania w większym stopniu przedsięwzięcia również do potrzeb polskiego rynku kapitałowego.

Prace nad projektem „Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013”

W maju 2010 r. Ministerstwo Finansów poinformowało o zakończeniu procesu uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych „Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013”. Sprawozdanie z ww. konsultacji i uzgodnień oraz projekt Programu zostały opublikowane w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów. Na podstawie § 14c uchwały nr 49 Rady Ministrów z dnia 19 marca 2002 r. Regulamin pracy Rady Ministrów projekt Programu został ponownie przekazany przez Ministerstwo Finansów zainteresowanym stronom z prośbą o przedstawienie dalszych uwag do projektu Programu, zmienionego wskutek uwag zgłoszonych w toku ww. uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych.

Na kolejnym etapie prac projekt Programu został pozytywnie zaopiniowany przez Ministra Rozwoju Regionalnego pod względem zgodności Programu ze średniookresową strategią rozwoju kraju, zaś w dniu 5 sierpnia 2010 r. został przyjęty przez Komitet Rady Ministrów ds. Informatyzacji i Łączności. W najbliższym czasie planowane jest skierowanie Programu na Komitet Stały Rady Ministrów.

Materiał opracowali:
Agnieszka Zdzeszyńska (koordynacja)
Krzysztof Freliszek
Alina Damińska
Adam Jankowski
Anna Kalinowska-Piech
Robert Klepacz
Małgorzata Kopańska
Barbara Kozińska
Radosław Krawczyk
Radosław Łodyga
Paweł Łysakowski
Hanna Majewska
Piotr Maziarz
Ewa Ożdżeńska
Paweł Smaga